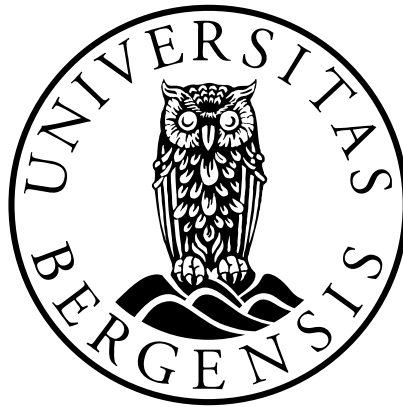

Bevismessige slutninger fra mistenkte barns taushet i politiavhør

*En analyse av barnekonvensjonen, EMK og
internrettslige straffeprosessregler*

Kandidatnummer: 51

Antall ord: 14 633

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

12.05.2025

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
1.1	Tema og problemstillinger	3
1.2	Aktualitet.....	4
1.3	Kort om rettskildebildet og metodiske bemerkninger.....	6
1.3.1	Nasjonale rettskilder.....	6
1.3.2	Internasjonale rettskilder	7
1.4	Begrepsapparat og avgrensinger	9
1.4.1	Etterforskning av straffesaker	9
1.4.2	Forsvarer og verge.....	10
1.4.3	Mistenkte barn.....	10
1.4.4	Selvinkrimineringsvernet og retten til taushet	11
1.5	Fremstillingen videre.....	12
2	Politiets veiledningsplikt om retten til taushet ved avhør av mindreårige mistenkte.....	12
2.1	Innledning.....	12
2.2	Barnekonvensjonens krav til en alderstilpasset rettsprosess	12
2.3	EMDs vurdering av mistenkte barns rettigheter i politiavhør.....	13
2.4	Er en utvidet veiledningsplikt for mistenkte barn reflektert i norsk internrett?	14
2.5	Sammenfatning.....	15
3	Hvilke begrensninger legger selvinkrimineringsvernet og uskyldspresumsjonen på adgangen til å trekke bevismessige slutninger fra et mistenkt barns taushet i politiavhør?.....	16
3.1	Innledning.....	16
3.2	Barnekonvensjonen artikkel 40	16
3.2.1	Artikkel 40 (1).....	16
3.2.2	Barnets vern mot tvungen selvinkriminering	16
3.2.3	Uskyldspresumsjonens innhold der mistenkte er mindreårig	17
3.3	EMK artikkel 6 og EMDs rettspraksis om bevismessige slutninger fra taushet.....	19
3.3.1	EMK artikkel 6.....	19
3.3.2	John Murray mot Storbritannia	20
3.3.3	Plausible grunner for forklaringsnekt.....	21
3.4	Sammenfatning.....	24
4	Ivaretar reguleringen i straffeprosessloven Norges konvensjonsforpliktelser?	25

4.1	Innledning.....	25
4.2	Internrettslig regulering.....	25
4.3	FNs barnekonvensjon og Grunnloven § 104.....	30
4.4	Uskyldspresumsjonen etter EMK og Grunnloven	37
4.5	Konklusjon	41
5	Er det behov for en lovendring som bedre ivaretar mistenkte barns rettigheter?	42
	Litteraturliste	46

1 Innledning

1.1 Tema og problemstillinger

Spørsmålet for denne oppgaven er i hvilken grad et mistenkt barns taushet i politiavhør kan tillegges bevismessig vekt.

Mistenkte har en grunnleggende rett til å forholde seg taus i politiavhør.¹ Det generelle utgangspunktet er at tausheten kan tillegges vekt i domstolens bevisvurdering.²

Utgangspunktet bygger på en kunnskapsteoretisk forståelse om at mistenktes valg om å ikke forklare seg er egnet til å belyse skyldspørsmålet.³

Det er en utbredt oppfatning at uskyldige benytter seg av retten til taushet langt mindre hyppig enn skyldige. Grunnlaget for oppfatningen er sammensatt, og bygger blant annet på erfaringer rundt menneskers handlemåte generelt og betraktninger rundt hva som er en rasjonell handlemåte for mistenkte i straffesaker spesielt. Oppfatningen er omstridt og vanskelig å etterprøve empirisk. Dersom oppfatningen er uriktig vil hele grunnlaget for ideen om at taushet belyser skyldspørsmålet falle bort.⁴ Det er usikkert hvor ofte uskyldige velger å forholde seg tause. Dette gjelder særlig på etterforskningsstadiet, der det kan være mange ulike årsaker til et valg om taushet.

Det er desto vanskeligere å trekke generelle erfaringer fra barns handlemåte. Barn skiller seg fra voksne i sin fysiske og psykiske utvikling, og er langt mer sårbare i en avhørssituasjon. Barnekonvensjonen stiller derfor krav til særskilt og individuelt tilpasset behandling av barn i straffesystemet, der hensynet til barnets beste skal ivaretas.⁵ Det kan heller ikke stilles samme forventninger til barn om en rasjonell handlemåte, da barn ikke har samme modenhetsnivå eller kommunikasjonsevne som voksne.⁶ Barn forstår ikke alltid hvilke rettigheter de har under avhør og tør ikke nødvendigvis å spørre om avklaring.⁷

Det er altså ytterligere usikkerhetsfaktorer ved det kunnskapsteoretiske grunnlaget for slutninger fra taushet der mistenkte er mindreårig. Risikoen for feilslutninger er dermed høyst

¹ Straffeprosessloven § 90, § 232, EMK artikkel 6 (1).

² Prinsippet om fri bevisvurdering og forutsetningsvis strpl. § 93 andre ledd.

³ Øyen (2010) side 276.

⁴ Ibid. side 277.

⁵ Barnekonvensjonen artikkel 40 (1) og artikkel 3 og generelle kommentar nr. 24 avsnitt 2.

⁶ Fredriksen (2018) side 34, Rønneberg (2023) side 279.

⁷ Buseth (2020) side 67.

reell og kan tilsi at det vil være uforsvarlig å tillegge barnets taushet i avhør bevismessig vekt. Dette aktualiserer noen rettslige og normative spørsmål:

1. Hvilke plikter har politiet for å sikre at retten til taushet er ivaretatt når mistenkte er mindreårig?
2. Hvilke begrensninger legger selvinkrimineringsvernet og uskyldspresumsjonen på adgangen til å trekke bevismessige slutninger fra mistenkte barns taushet i politiavhør?
3. Er det et absolutt forbud mot negative slutninger fra taushet i politiavhør der mistenkte er mindreårig?
4. Ivaretar reguleringen i straffeprosessloven Norges konvensjonsforpliktelser?
5. Har politiet adgang til å orientere et barn i avhør om at taushet kan brukes mot dem?
6. Er det behov for en lovendring som bedre ivaretar mistenkte barns rettigheter?

Oppgavens drøftelse av disse spørsmålene vil i stor grad bero på en vurdering av Norges folkerettslige forpliktelser og hvordan disse samsvarer med internrettslige straffeprosessregler.

1.2 Aktualitet

Da Silje (5 år) ble funnet død i en akebakke i Trondheim, erklærte politimesteren kvelden etter at lekekameratene på 4, 5 og 6 år hadde forårsaket hennes død. Barna ble utsatt for manipulerende og tilståelsesfokuserende avhørsmetoder.⁸ Etter de tre guttene ble renvasket i 2023 har rettssikkerheten til mistenkte barn vært mye diskutert.

For barn med status som fornærmet eller vitne har straffeprosessloven egne regler om tilrettelagte avhør i § 239. Slik særregulering foreligger ikke for barn som mistenkes for lovbrudd. Maktubalansen og barns sårbarhet er imidlertid like fremtredende under avhør av mistenkte. Barneombudet og Juristforbundet er blant flere aktører som har etterspurt en lovendring som bedre ivaretar mistenkte barn.⁹

I september 2023 kom Riksadvokaten med retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak (RA-2023-1676). Retningslinjene legger seg imidlertid så tett som mulig opp mot nasjonale og internasjonale minimumsstandarder og det kan diskuteres om de i tilstrekkelig grad ivaretar mistenkte barns rettssikkerhet.¹⁰

⁸ Rachlew (2022) side 8.

⁹ Barneombudet (2023) side 2, Bromander (2023).

¹⁰ Advokatforeningen (2023) side 5, med videre henvisninger.

Blant annet åpner rundskrivet for å tillegge taushet bevismessig vekt og orientere barnet om denne bevisrisikoen under politiavhøret.¹¹ FNs barnekomité uttaler derimot at «[t]he child has the right to remain silent and no adverse inference should be drawn when children elect not to make statements.»¹²

At norsk rett generelt åpner for at politiet under avhør kan orientere mistenkte om at taushet kan brukes mot dem, har blitt kritisert gjentatte ganger av Den europeiske torturforebyggingskomitéen (CPT), senest i landrapporten publisert 21. januar 2025. Norge skal komme med en oppdatert status og kommentar til den siste CPT-rapporten før sommeren.¹³ Det er derfor interessant å vurdere hva som vil være et rettslig forsvarlig svar på CPTs kritikk i lys av Norges internasjonale forpliktelser. Fremstillingen begrenses imidlertid til hva som er forsvarlig der mistenkte er mindreårig.

Behovet for forskning på barns rettssikkerhet blir stadig større i lys av økningen i registrert kriminalitet blant barn under 18 år, samt den økende bruken av varetektsfengsling av unge.¹⁴ Når barn og unge utvikler et negativt handlingsmønster er det gjerne et resultat av ulike risiko- og sårbarhetsfaktorer knyttet til barnet selv, familien, det sosiale livet eller nærmiljøet.¹⁵

Det er noen kjennetegn som statistisk sett går igjen blant barn som begår kriminalitet. Oslo Economics sin rapport til Justisdepartementet fra 2022 viser blant annet at et stort flertall av barn i konflikt med loven allerede har hatt tiltak i barnevernet, vært i kontakt med politiet, hatt dårlige oppvekstvilkår og selv vært utsatt for kriminelle handlinger. I tillegg viser rapporten at livssituasjonen til barna i etterkant av straffereaksjonen er dårligere enn for den øvrige befolkningen.¹⁶ Mange av barna har hatt betydelige hjelpetiltak i løpet av livet, uten at det har hatt særlig effekt.¹⁷ Dette er interessant for den videre drøftelsen ettersom det gir grunn til å anta at de mistenkte barna politiet møter i avhør er preget av liten tillit til myndighetene og hjelpeapparatet.¹⁸

¹¹ RA-2023-1676 punkt 8.2 jf. Riksadvokatens rundskriv om politiavhør (RA-2016-2) punkt 4.3.

¹² Generell kommentar nr. 24 avsnitt 45.

¹³ Regjeringen (2025).

¹⁴ Storberget (2025) side 56 og 124.

¹⁵ Prop. 139 L (2022-2023) side 31.

¹⁶ Oslo Economics (2022) side 29.

¹⁷ Storberget (2025) side 87.

¹⁸ Slik også Rønneberg (2023) side 258.

1.3 Kort om rettskildebildet og metodiske bemerkninger

1.3.1 Nasjonale rettskilder

Grunnloven (Grl.) og straffeprosessloven (strpl.) er sentrale rettsgrunnlag for oppgaven. I tillegg inneholder forskriften om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen) nærmere regler for straffesaksarbeidet i politi og påtalemyndighet. Straffeprosessloven suppleres også i stor grad av ulovfestede rettsregler, som for eksempel prinsippet om fri bevisvurdering og kravet om forsvarlig saksbehandling.¹⁹ Videre følger det av strpl. § 4 at loven «gjelder med de begrensninger som er anerkjent i folkeretten eller følger av overenskomst med fremmed stat». Bestemmelsen gjør at internrettslige straffeprosessregler må vike for Norges folkerettslige forpliktelser ved motstrid, samt at konvensjonsregler kan utfylle og supplere straffeprosessloven.²⁰

Riksadvokatens rundskriv om politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i en straffesak aktualiserer flere av spørsmålene i oppgaven. Instruks og rundskriv fra Riksadvokaten er en relevant rettskilde i straffeprosessen, men har i seg selv beskjeden rettskildemessig vekt.²¹ Påtalemyndighetene og politiet har imidlertid en plikt til å følge instruks og rundskriv fra Riksadvokaten i sin straffesaksbehandling jf. strpl. § 56 andre ledd jf. § 58. Riksadvokatens standpunkt får med andre ord betydelig innflytelse på praksis. I mangel på særlig lovregulering av mistenkte barns rettigheter blir Riksadvokatens retningslinjer en viktig kilde i oppgaven.

Videre er det særlig to grunnleggende hensyn i straffeprosessen. For det første må reglene være effektive i den forstand at de avdekker, opplyser og reagerer på straffbare forhold. For det andre må reglene ivareta rettssikkerheten til den som får en mistanke rettet mot seg.²² At lovbrudd straffes er nødvendig for å realisere målsettingen om tilliten til strafferettspleien, samt allmenhetens og fornærmedes rettsfølelse.²³

For at reglene skal være effektive må det også være en viss hurtighet i saksbehandlingen, det medfører også minst mulig kostnader for samfunnet og den enkelte. Straffeprosesslovens regler bygger imidlertid på en forutsetning om at dersom hensynet til effektivitet kommer i

¹⁹ Øyen (2022) side 52.

²⁰ Kjelby (2023) side 261.

²¹ Øyen (2022) side 54.

²² Fredriksen (2018) side 20.

²³ Øyen (2022) side 26.

konflikt med hensynet til mistenktes rettssikkerhet, er det rettssikkerheten som går foran.²⁴ Det strenge beviskravet og proporsjonalitetsprinsippet²⁵ forebygger at effektivitetshensyn medfører urimelig tyngende inngrep og at uskyldige straffes. Målet om at ingen uskyldige skal straffes er i kjernen av straffeprosessen. Etterforskningen skal være objektiv og klarlegge både det som taler mot og til fordel for mistenkte jf. strpl. § 226 tredje ledd. Hensynet til kvalitet, grundighet og sakens opplysning er da sentralt.

1.3.2 Internasjonale rettskilder

Barnekonvensjonen og EMK er traktater som må tolkes i samsvar med folkerettslige regler om traktattolkning. Reglene er kodifisert i Wienkonvensjonen (WK) artikkel 31-33 og anses som folkerettslig sedvane.²⁶ Etter WK artikkel 31 (1) må konvensjonen tolkes i god tro, med utgangspunkt i den alminnelige forståelsen av ordlyden, i dens kontekst og i lys av konvensjonens gjenstand og formål.

Det er rom for en dynamisk tolkning av konvensjoner der det følger av den ordinære tolkningsprosessen etter Wienkonvensjonen og kan forankres i den forståelsen partene hadde eller må antas å ha hatt ved inngåelse av konvensjonen. Dette stemmer med effektivitetsprinsippet – at konvensjonen skal kunne nå sitt formål.²⁷

Alle individer er beskyttet av menneskerettighetene uavhengig av alder. For spørsmålet om barns rettigheter er imidlertid FNs barnekonvensjon et sentralt utgangspunkt, ettersom denne konvensjonen tar sikte på barns særlige stilling og behov.²⁸ Barnekonvensjonen gjelder som norsk lov og skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning jf. menneskerettsloven § 2 (4) og § 3.

Norge har ikke tilsluttet seg individklageordningen etter barnekonvensjonens tredje tilleggsprotokoll. Konvensjonstolkningen har derfor ikke støtte i «case-law».²⁹

Barnekonvensjonen må imidlertid forstås på bakgrunn av FNs barnekomités generelle kommentarer. Uttalelsene er ikke folkerettslig bindende, men er autoritative uttalelser som får betydning både for tolkningen av bestemmelser og direkte i enkeltsaker.³⁰ EMD-praksis

²⁴ Fredriksen (2018) side 21.

²⁵ Lovfestet i bl.a. straffeprosessloven § 170 a andre punktum.

²⁶ Se bl.a. HR-2023-491-P avsnitt 100 flg.

²⁷ HR-2023-491-P avsnitt 121 og 124.

²⁸ Smith (2024) side 19.

²⁹ Kjelby (2024) side 265.

³⁰ Smith (2024) side 31.

henviser også til barnekomitéens generelle kommentarer, blant annet i den konkrete vurderingen av mangler ved etterforskningen i X mfl. mot Bulgaria.

Hvilken vekt generelle kommentarer skal tillegges i fastleggelsen av Norges konvensjonsforpliktelser er mye diskutert i juridisk teori.³¹ Oppgaven baserer seg på de retningslinjene som Høyesterett gjentatte ganger har oppstilt.³² Særlig sentral for fremstillingen er generell kommentar nr. 24 (2019) om barns rettigheter i rettssystemet.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) gjelder som norsk lov og skal ved motstrid gå foran bestemmelser i annen lovgivning jf. menneskerettsloven § 2 (1) og § 3. De menneskerettslige standardene i EMK skal i første rekke utvikles av Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD), som autoritative fortolker.³³ EMDs avgjørelser er formelt sett bare bindende for statsparten i den enkelte sak, men får stor praktisk betydning da tidligere avgjørelser gir en indikasjon på hvordan liknende saker vil bli vurdert.³⁴ Det dynamiske tolkningsprinsipp åpner for å tillegge samfunnsutviklingen betydning, for å sikre at EMK er et levende instrument og at rettighetene er effektive og praktiske.³⁵ Statene skal også tilkjennes en viss skjønnsmargin.

EMD legger vekt på barnekonvensjonen ved fastleggelsen av barns rettigheter i straffeprosessen og har avklart at flere av rettighetene i barnekonvensjonen og anbefalingene fra barnekomitéen følger direkte av EMK.³⁶ EMD-praksis er imidlertid ikke direkte relevant for tolkningen av barnekonvensjonen. Det er også flere eksempler på at EMD og FNs barnekomité legger til grunn ulike tolkninger av samme begrep.³⁷

Europarådet vedtok i 1987 den europeiske konvensjonen om forebyggelse av tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Konvensjonen fastsetter ikke et materielt torturforbud, men etablerer et forebyggende håndhevingsorgan – den europeiske torturforebyggingskomitéen (CPT). CPT skal ikke foreta en rettslig bindende vurdering av om statenes avhørspraksis er i strid med torturforbudet etter EMK artikkel 3.³⁸ Formålet til komitéen er å bidra til en styrking av vernet mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende

³¹ Kjelby (2023) side 265 med videre henvisninger.

³² Eksempelvis HR-2018-2096 avsnitt 16, Rt. 2015 s. 1388 avsnitt 152 jf. Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 44.

³³ EMK artikkel 32.

³⁴ EMK artikkel 46 (1).

³⁵ Jebsen (2004) side 64.

³⁶ Kjelby (2023) side 267.

³⁷ NIM (2023a) punkt 2.4.2 med videre henvisninger.

³⁸ Horn (2017) side 135.

behandling, gjennom å hjelpe statene med å utvikle best mulig regler og praksis innenfor konvensjonens område. Slik sett kan anbefalingene gå lenger enn kravene etter EMK artikkel 3. Anbefalingene må ses i lys av dette.³⁹

Overvåkingen av det absolutte forbudet i EMK artikkel 3 skjer gjennom EMDs domstolsystem. EMD-praksis viser imidlertid at CPTs anbefalinger likevel kan ha betydning for den rettslige vurderingen. I storkammersaken *Muršić mot Kroatia* anerkjente EMD at det ut ifra CPTs forebyggingsmandat var naturlig at komitéen ville anbefale en beskyttelse utover EMDs rettslige vurderinger jf. avsnitt 113. EMD la likevel CPTs standarder til grunn i den rettslige vurderingen jf. avsnitt 14.⁴⁰

1.4 Begrepsapparat og avgrensinger

1.4.1 Etterforskning av straffesaker

Etterforskning er regulert i straffeprosesslovens kapittel 18 og påtaleinstruksen kapittel 8. Særlig relevant for oppgaven er strpl. § 232 som gjelder «avhør av mistenkte». Det avgjørende for hva som anses et «avhør» er samtalens karakter og innhold.⁴¹ Oppgaven avgrenser imidlertid mot alt forut for det klassiske og formelle avhøret på politistasjonen. Det avgrenses også mot rettslig avhør under hovedforhandlingen. Spørsmålet om den bevismessige vekten av taushet sikter imidlertid til dommerens vurdering av bevis materialet som blir ført i retten. Prinsippet om fri bevisvurdering er da en klar hovedregel.⁴²

Utgangspunktet i norsk straffeprosess er at partene har adgang til å føre de bevis de ønsker, fordi dette sikrer en best mulig opplysning av saken.⁴³ I det følgende vil begrepet «bevis» bli brukt i bred forstand. Dette inkluderer både direkte bevis og såkalte indisier, som kan fungere som indirekte bevis.⁴⁴ I straffesaker er det påtalemyndighetene som må bevise utover enhver rimelig tvil at mistenkte er skyldig.⁴⁵

³⁹ Ibid. side 136.

⁴⁰ Slik også NIM (2023b) side 7.

⁴¹ Rt. 2003 s. 549 avsnitt 16.

⁴² NUT 1969:3 side 197.

⁴³ Rt. 2008 s. 605 avsnitt 13.

⁴⁴ Slik også Øyen (2010) side 275.

⁴⁵ Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 15 med videre henvisninger.

1.4.2 Forsvarer og verge

Barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (ii) gir mistenkte barn rett til forsvarer på ethvert trinn av saken og FNs barnekomité legger til grunn at forsvarer skal dekkes av det offentlige.⁴⁶

Straffeprosessloven gir ikke mindreårige en ubetinget rett til offentlig oppnevnt forsvarer, selv om adgangen er utvidet sammenlignet med voksne etter strpl. § 100 andre ledd. At en forsvarer er til stede under avhør av barn er et svært viktig tiltak for å forebygge de aktuelle rettssikkerhetsfellene. Oppgaven avgrenser imidlertid mot en nærmere vurdering av retten til forsvarer.

Etter strpl. § 232 tredje ledd har vergen til et mistenkt barn som hovedregel rett til å være til stede under avhøret og til å uttale seg. Vergen har partsrettigheter på lik linje med barnet jf. strpl. § 83. Vergen vil hjelpe barnet med å ta nødvendige beslutninger og sikre at barnets interesser blir ivaretatt.

En annen viktig rettssikkerhetsgaranti for mistenkte barn er at barnevernstjenesten skal underrettes om avhøret og etterforskningen av en sak som ikke er av bagatellmessig art jf. strpl. § 232 a første ledd. En representant fra barnevernstjenesten skal også så vidt mulig gis anledning til å være til stede i avhøret jf. påtaleinstruksen § 8-3 fjerde ledd. Dette vil ikke bli behandlet nærmere i den videre fremstillingen.

1.4.3 Mistenkte barn

Barn defineres som ethvert menneske under 18 år.⁴⁷ Det er likevel naturlig å avgrense fremstillingen mot barn under 15 år, da spørsmålet om taushet som bevis for skyld er mest aktuelt for barn over straffeprosessuell lavalder.⁴⁸

Barnekonvensjonen og straffeprosessloven skiller mellom barn som er i konflikt med loven og barn som på andre måter er involvert eller berørt, det vil si fornærmede eller vitner. Barn som blir straffeforfulgt kan enten ha status som mistenkt, siktet eller tiltalt. Den mistenkte er den etterforskningen retter seg mot. Begrepet «mistenkt» i strpl. § 232 skal forstås som en fellesbetegnelse for mistenkte og siktede.⁴⁹ Dette ettersom en person som er siktet etter strpl. § 82, alltid vil være å anse som mistenkt. For å gjøre fremstillingen ryddigere, vil ordet

⁴⁶ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 51.

⁴⁷ Barnekonvensjonen artikkel 1.

⁴⁸ Straffeloven § 20 første ledd.

⁴⁹ NUT 1969:3 side 271.

«mistenkt» derfor hovedsakelig bli brukt. For mistenkte barn er det barnekonvensjonen artikkel 3, 12, 37 og 40 som er relevant.

1.4.4 Selvinkrimineringsvernet og retten til taushet

Vernet mot tvungen selvinkriminering er uttrykkelig fastsatt i barnekonvensjonen. Det følger av artikkel 40 (2) b (iv), at partene «shall, in particular, ensure» at ethvert barn som mistenktes for et straffbart forhold har visse minimumsgarantier, herunder «[n]ot to be compelled to give testimony or to confess guilt».

Selvinkrimineringsvernet er også innfortolket i kravet til rettferdig rettergang i EMK artikkel 6 (1).⁵⁰ I storkammersaken Saunders mot Storbritannia presiserte flertallet at kjernen i vernet mot tvungen selvinkriminering er «respecting the will of an accused person to remain silent».⁵¹

Norsk rett legger også til grunn at et mistenkt barn – som mistenkte generelt – «ikke har plikt til å forklare seg» i politiavhør jf. strpl. § 232 første ledd og påtaleinstruksen § 8-1 første ledd andre punktum. Dette følger også av strpl. § 230 første ledd første punktum som legger til grunn at politiet «kan ikke pålegge noen å gi forklaring». Rammene for avhøret er tegnet opp i strpl. § 232 andre ledd jf. § 92. Forbudet mot bruk av «[l]øfter, uriktige opplysninger, trusler eller tvang» i § 92, ligger i kjernen av selvinkrimineringsvernet og torturforbudet.

Påtaleinstruksen § 8-2 og § 8-3 gir utfyllende regler for gjennomføringen av politiavhøret. Siktedes rett til å forholde seg taus for retten følger av strpl. § 90. Videre forutsetter strpl. § 93 andre ledd at siktedes taushet under hovedforhandling kan bli ansett for å tale mot ham. RA-2023-1676 åpner for analogisk anvendelse av § 93 andre ledd i politiavhør av mistenkte barn. Dette behandles nærmere under punkt 4.2.

Selvinkrimineringsvernet omfatter mange problemstillinger, men denne oppgaven vil fokusere på retten til taushet og behandle det som en underkategori til selvinkrimineringsvernet.⁵²

⁵⁰ Funke mot Frankrike avsnitt 44.

⁵¹ Saunders mot Storbritannia avsnitt 69.

⁵² Slik også Øyen (2010) side 25.

Retten til taushet er også tett knyttet til de bevismessige sidene av uskyldspresumsjonen. Retten til å bli ansett uskyldig inntil det motsatte er bevist er hjemlet i barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (i) og EMK artikkel 6 (2). Dette behandles nærmere i kapittel 3.

1.5 Fremstillingen videre

Kapittel 2 skal klarlegge hvilke krav som stilles til politiets veiledning om retten til taushet der mistenkte er mindreårig. Videre vil kapittel 3 redegjøre for hvilke begrensninger barnekonvensjonen legger på adgangen til å trekke slutninger fra mistenkte barns taushet i politiavhør, samt hvordan momentene i EMD-praksis belyser spørsmålet. I kapittel 4 blir funnene holdt opp mot internrettslig regulering, for å vurdere om konvensjonsforpliktelsene ivaretas. Dette leder videre til en rettspolitisk vurdering av om det er behov for ny lovregulering av mistenkte barns rettigheter.

2 Politiets veiledningsplikt om retten til taushet ved avhør av mindreårige mistenkte

2.1 Innledning

Politiet har en plikt til å veilede mistenkte om retten til å forholde seg taus i avhør. Politiets veiledning og tilrettelegging av avhøret vil være relevant for vurderingen av om det kan trekkes bevismessige slutninger fra mistenktes taushet under avhøret. Spørsmålet er hvilke krav som stilles til politiets veiledning for å sikre at retten til taushet er ivaretatt der mistenkte er mindreårig.

2.2 Barnekonvensjonens krav til en alderstilpasset rettsprosess

Barnekonvensjonen artikkel 40 (3) krever at statene fremmer «the establishment of laws, procedures, authorities and institutions specifically applicable to children». Ordlyden «specifically applicable» stiller krav til en alderstilpasset og tilrettelagt rettsprosess for barn i konflikt med loven. Regelverk, rutiner og institusjoner satt opp for å håndtere spesifikt mistenkte barn omtales av FNs barnekomité som et «child justice system».⁵³

Etter barnekonvensjonen har politiet dermed en plikt til å tilpasse avhøret der mistenkte er mindreårig. Det gis imidlertid ikke klare regler for hvordan veiledningsplikten skal

⁵³ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 8.

gjennomføres. Den videre fremstillingen vil derfor se på hvordan EMD forstår og konkretiserer retten til en alderstilpasset prosess under EMK artikkel 6 (1).

2.3 EMDs vurdering av mistenkte barns rettigheter i politiavhør

En rekke EMD-dommer drøfter barns særlige rettigheter i relasjon til spørsmålet om rettergangen i sin helhet var rettferdig etter EMK artikkel 6 (1).⁵⁴ Storkammerdommen Blokhin mot Russland (2016) henviser til tidligere praksis og inkluderer en dekkende oppsummering i avsnitt 195. Her fremgår det at rettsprosessen må være organisert på en måte som respekterer prinsippet om barnets beste, og «takes full account of his age, level of maturity and intellectual and emotional capacities». Avhørsmetoden må altså tilpasses at barn ikke har samme modenhetsnivå, kommunikasjonsevner eller forståelse for informasjonen de mottar og hvordan de skal spørre politiet om avklaring.⁵⁵

Videre krever EMD at det iverksettes tiltak for å fremme barnets forståelse og deltakelse i prosessen, og presiserer at dette gjelder «in particular, during any questioning by the police».⁵⁶ Behovet for en tilrettelagt prosess er altså spesielt viktig i politiavhør. Det å bli tatt inn til avhør på politistasjonen er en sårbar situasjon i seg selv og gir myndighetene en særlig plikt til å beskytte mistenkte. Maktubalansen forsterkes der mistenkte er mindreårig.⁵⁷

For spørsmålet om rekkevidden av plikten til å veilede et barn om retten til taushet er avgjørelsen Panovits mot Kypros (2008) helt sentral.

I saken var en 17 år gammel gutt mistenkt for drap og ran. På politistasjonen ble han orientert om retten til taushet med en standardformulering. Faren hans var til stede under orienteringen, men ikke under avhøret. Det var heller ikke en forsvarer til stede i avhøret og klageren var ikke orientert om sin rett til å la seg bistå av en forsvarer jf. EMK artikkel 6 (3) c. Klageren tilsto i politiavhøret og tilståelsen utgjorde en vesentlig del av bevisgrunnlaget. Beskrivelsen av avhørssituasjonen i avsnitt 8-10 tyder på at politiet tok i bruk manipulerende og tilståelsesfokuserte metoder, samt kom med flere trusler og skremselsteknikker. Flertallet fant at bruken av tilståelsen som bevis utgjorde en krenkelse av retten til rettferdig rettergang etter EMK artikkel 6 (1) jf. avsnitt 86.

⁵⁴ Eksempelvis Martin mot Estland og S.C. mot Storbritannia.

⁵⁵ Slik også Rønneberg (2023) side 279.

⁵⁶ Blokhin mot Russland avsnitt 195.

⁵⁷ Bouyid mot Belgia avsnitt 107.

I avsnitt 67 refererte flertallet til tidligere praksis og understreket viktigheten av at myndighetene tar aktive skritt for å redusere barnets følelse av frykt og usikkerhet under avhør. Politiet har også ansvar for å sikre at barnet har en bred forståelse av etterforskningens natur, og «in particular, of his right to remain silent». Det er altså særlig viktig å veilede om retten til taushet slik at barnet reelt sett forstår hva rettigheten innebærer.

I Panovits-saken var klageren ikke tilstrekkelig informert om retten til å forholde seg taus.⁵⁸ Sett i lys av at klageren var mindreårig og verken hadde forsvarer eller verge til stede i avhøret, fant flertallet det «unlikely that a mere caution in the words provided for in the domestic law would be enough to enable him to sufficiently comprehend the nature of his rights».⁵⁹

En standardisert og generell orientering er altså ikke nødvendigvis tilstrekkelig, men det beror på en vurdering av de øvrige omstendighetene i saken. Det var flere særegne forhold ved avhørssituasjonen i Panovits-saken og klageren var mistenkt for alvorlige forbrytelser der tilståelsen utgjorde det avgjørende beviset. Avgjørelsen kan dermed ikke tas til inntekt for at mangelfull veiledning om et barns rett til taushet automatisk medfører bevisavskjæring etter EMK artikkel 6 (1).⁶⁰

Avgjørelsen illustrerer imidlertid at når mistenkte er mindreårig, har det klar betydning i den overordnede vurderingen av om rettergangen var rettferdig etter EMK artikkel 6 (1).

2.4 Er en utvidet veiledningsplikt for mistenkte barn reflektert i norsk internrett?

Spørsmålet videre er om den utvidede veiledningsplikten som følger av barnekonvensjonen og EMK er reflektert i norsk internrett.

I straffeprosessloven oppstiller § 232 første ledd et krav om at politiet opplyser mistenkte om at «han ikke har plikt til å forklare seg» i avhør. Verken straffeprosessloven eller påtaleinstruksen gir konkrete regler for hvordan mistenkte skal veiledes om retten til taushet. Formålet med veiledningen er å unngå en eventuell villfarelse om forklaringsplikt, samt å legge til rette for at mistenkte kan gjøre et reelt og overveid valg mellom å forklare seg eller

⁵⁸ Panovits mot Kypros avsnitt 84.

⁵⁹ Ibid. avsnitt 74.

⁶⁰ Øyen (2010) side 194.

forholde seg taus. Slik sett tilsier formålet at politiet må orientere mistenkte på en nøktern og nøytral måte.⁶¹ Videre følger det av påtaleinstruksen § 8-2 fjerde ledd første punktum at politiet «alltid [skal] opptre rolig og hensynsfullt» under avhøret.

I RA-2023-1676 punkt 8.2 presiserer Riksadvokaten at:

«[f]ør avhøret starter skal mistenkte gjøres kjent med hva saken gjelder, at mistenkte ikke har plikt til å forklare seg. [...] Rettighetene skal gjøres kjent på en måte som gir mistenkte og vergen **reell mulighet til å forstå og ta stilling til disse**.⁶⁵ Informasjonen må være **tilpasset mistenktes alder, utvikling og funksjonsnivå**.» (Mine uthevinger).

Liknende minstekrav til veiledningsplikten har også blitt oppstilt i HR-2016-2171-A. Saken gjaldt et barn som var fornærmet i en straffesak mot sin far. Spørsmålet var om barnet på 14 ½ år var gitt tilstrekkelig veiledning om fritaket for vitneplikt. Høyesterett la til grunn i avsnitt 40 at «barnet må gis tilstrekkelig informasjon til å forstå at forklaringen kan bli brukt i en straffesak for at fritaksretten skal bli reell». Barnet må altså forstå konsekvensene. Videre må veiledningsplikten ses i lys av sammenhengen orienteringen skjer i, ettersom barneavhør i enkelte tilfeller kan «være tilrettelagt på en slik måte at det tilslører at avhøret kan bli brukt som bevis i en straffesak» jf. avsnitt 41.

Behovet for veiledning gjelder like fullt for mistenkte barn. Minstekravene har derfor overføringsverdi til spørsmålet om hvordan mistenkte barn skal veiledes om retten til taushet.⁶²

2.5 Sammenfatning

Veiledningsplikten til politiet i avhør er mer vidtgående der mistenkte er mindreårig. Dette er ikke reflektert i straffeprosessloven. Høyesterettspraksis og Riksadvokatens rundskriv stemmer imidlertid med kravet til alderstilpasset prosess i barnekonvensjonen artikkel 40 (3), samt EMD-praksis til kravet til rettferdig rettergang etter EMK artikkel 6 (1).

En samordning av de ulike kildene kan tilsi følgende ramme for plikten til å veilede et mistenkt barn om retten til taushet: Informasjonen må tilpasses mistenktes alder, utvikling og

⁶¹ Ibid. side 201.

⁶² Slik også Kjelby (2023) side 277.

funksjonsnivå, samt saken og avhørets omstendigheter, til den grad at barnet har en reell mulighet til å forstå og ta stilling til konsekvensene av å forklare seg eller forholde seg taus.

Politiet må opptre i samsvar med de klarlagte rammene for veiledningsplikten for å sikre at barnets rett til taushet i politiavhør er tilstrekkelig ivaretatt

3 Hvilke begrensninger legger selvinkrimineringsvernet og uskyldspresumsjonen på adgangen til å trekke bevismessige slutninger fra et mistenkt barns taushet i politiavhør?

3.1 Innledning

Fremstillingen i dette kapittelet vil først gjennomgå reguleringen som spesifikt belyser spørsmålet om slutninger fra taushet når mistenkte er mindreårig. Deretter vil EMD-praksis vedrørende uskyldspresumsjonen og retten til taushet i EMK artikkel 6 (1) og (2) gjennomgås og vurderes i lys av problemstillingen.

3.2 Barnekonvensjonen artikkel 40

3.2.1 Artikkel 40 (1)

Barnekonvensjonen artikkel 40 (1) fastsetter det overordnede formålet med en særskilt behandling av barn i strafferettssystemet, samt statenes forpliktelse til å anerkjenne dette. Her fremgår det at barn har rett til en behandling som fremmer barnets følelse av verdighet og egenverd. Bestemmelsen understreker også viktigheten av å fremme barnets rehabilitering og deltakelse i samfunnet.

Videre fastslår generell kommentar nr. 24 avsnitt 2 at barn ikke kan holdes ansvarlig for sine handlinger i samme grad som voksne, samt at det faktum at de er barn gir dem et krav på en særskilt og individualisert tilnærming. Barnekomitéen fremhever også at barn kan ta skade av å bli eksponert for straffeapparatet. I den individuelle tilnærmingen må hensynet til barnets beste ivaretas jf. artikkel 3.

3.2.2 Barnets vern mot tvungen selvinkriminering

Ordlyden «[n]ot to be compelled to give testimony or to confess guilt» i barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (iv) gir beskyttelse mot pålegg om å medvirke til sakens opplysning. Videre

legger FNs barnekomité til grunn i generell kommentar nr. 24 avsnitt 58, at selvinkrimineringsvernet har en side til torturforbudet i barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav a, ved at en forklaring oppnådd gjennom tortur, grusom, umenneskelig eller nedverdig behandling av barnet, aldri kan godtas som bevis. Videre følger det av avsnitt 59 at:

«Coercion leading a child to a confession or self-incriminatory testimony is impermissible. **The term “compelled” should be interpreted broadly** and not be limited to physical force. **The risk of false confession is increased by the child’s age and development, lack of understanding, and fear of unknown consequences**, including a suggested possibility of imprisonment, as well as by the length and circumstances of the questioning.» (Mine uthevinger).

Barnekomitéen fremholder altså at konvensjonens ordlyd må tolkes vidt og nevner en rekke momenter som kan øke risikoen for falske tilståelser fra barn. Uttalelsen kan forstås som at de nevnte omstendighetene spiller inn på hva som anses som et pålegg om å medvirke til sakens opplysning. Det tilsier at grensen for vernet mot tvungen selvinkriminering beror på den konkrete avhørssituasjonen og det enkelte barnet.

Videre lister avsnitt 60 opp flere rettssikkerhetsgarantier som spiller inn på vurderingen av tvungen selvinkriminering. Barnet må blant annet ha tilgang på forsvarer, og en forelder eller verge bør være til stede. I tillegg bør de som gjennomfører avhøret være kvalifiserte, slik at de kan unngå avhørsteknikker som leder til fremtvungne eller upålitelige forklaringer.⁶³

3.2.3 Uskyldspresumsjonens innhold der mistenkte er mindreårig

Videre følger det av barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (i) at partene «shall, in particular, ensure» at ethvert barn som beskyldes eller anklages for å ha begått et straffbart forhold, har visse minimumsgarantier, herunder «[t]o be presumed innocent until proven guilty according to law».

Mistenktes skyld må bevises utover enhver rimelig tvil før utgangspunktet kan fravikes. Bevisbyrden ligger hos påtalemyndighetene.⁶⁴ Det kan anføres at å trekke slutninger fra mistenktes taushet innebærer et skifte av bevisbyrden, ved at det anses for å tale imot mistenkte at vedkommende ikke har bevist sin uskyld.⁶⁵

⁶³ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 60.

⁶⁴ Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 15.

⁶⁵ Strandbakken (2003) side 548.

Det reiser spørsmål ved om uskyldspresumsjonen etter barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (i), stenger for å vektlegge et mistenkt barns taushet i avhør som et bevis for skyld.

I generell kommentar nr. 24 avsnitt 43 om uskyldspresumsjonen fremgår det spesifikt at:

«**Suspicious behaviour on the part of the child should not lead to assumptions of guilt**, as it may be due to a lack of understanding of the process, immaturity, fear or other reasons.»
(Mine uthevinger).

Det er altså mange grunner til at et barn kan handle påfallende eller mistenkelig i møte med straffeapparatet. Barnekomitéen legger til grunn at uskyldspresumsjonen derfor gir begrenset adgang til å trekke slutninger fra barns handlemåte.

Det er også lagt til grunn i juridisk teori at en ikke kan stille samme forventninger til barn om å handle rasjonelt, og at det derfor ikke er rom for å trekke samme negative slutninger fra barns oppførsel i møte med politiet.⁶⁶ Med henvisning til barnekomitéens forståelse av uskyldspresumsjonen, legger Larsen (2024) til grunn at dersom barnet for eksempel flykter fra politiet eller unnlater å møte til avhør, bør det ikke tas til inntekt for at barnet er skyldig uten at dette kan bevises.⁶⁷ Det samme må gjelde der barnet velger å ikke forklare seg for politiet. Videre fremholder Larsen at det er en tendens til at barns atferd kan feiltolkes som en indikasjon på skyld, selv om barnet egentlig bare er redd og engstelig for situasjonen.⁶⁸

Årsaker som blant annet manglende forståelse og frykt kan imidlertid avdempes til en viss grad gjennom spesifikke rutiner for gjennomføring av barneavhør, slik som en alderstilpasset prosess.⁶⁹

Samtidig kan barn ofte ta beslutninger uten å vurdere konsekvensene. Denne impulsiviteten kan resultere i ulike typer utsagn i avhør, inkludert uriktige tilståelser, falske forklaringer og manglende forklaringer. Det er derfor utfordrende å skille skyldige og uskyldige barn på gruppenivå basert på et valg om å forklare seg eller forholde seg taus i avhør. Det taler mot å tillegge barnets taushet bevismessig vekt.

⁶⁶ Fredriksen (2018) side 44.

⁶⁷ Larsen (2024) side 428.

⁶⁸ Ibid. side 428-429.

⁶⁹ Se punkt 2.2.

Prinsippet om barnets beste i artikkel 3 tilsier også at et såpass usikkert bevis kan få begrenset vekt. FNs barnekomité legger til grunn at artikkel 12 presenterer fremgangsmåten for å oppnå barnets beste og slik sett utfyller artikkel 3. En korrekt gjennomføring av artikkel 3 forutsetter dermed at komponentene i artikkel 12 blir respektert.⁷⁰ Barnets beste og retten til å bli hørt er to av de fire grunnleggende prinsippene i barnekonvensjonen. Prinsippene er ikke bare frittstående rettigheter i seg selv, men skal også integreres i gjennomføringen av alle de andre rettighetene i barnekonvensjonen.⁷¹

Barnekomitéen inkluderer derfor en uttalelse relatert til artikkel 12 i kapittelet om garantier for rettferdig rettergang og i forbindelse med redegjørelsen for uskyldspresumsjonen. Det følger av avsnitt 45 at:

«The child has the right to remain silent and no adverse inference should be drawn when children elect not to make statements.» (Mine uthevinger).

Uttalelsen er av sentral betydning for denne oppgaven. Tatt på ordet innebærer uttalelsen at retten til taushet er absolutt og følgelig stenger for at det trekkes slutninger fra barns valg om å ikke forklare seg. Dette vil stemme godt med gjennomgangen av barnekonvensjonen artikkel 40. Punkt 4.3 drøfter inngående spørsmålet om hvorvidt uttalelsen må forstås som et absolutt forbud mot at statene åpner for bevismessige slutninger fra barns taushet.

3.3 EMK artikkel 6 og EMDs rettspraksis om bevismessige slutninger fra taushet

3.3.1 EMK artikkel 6

Uskyldspresumsjonen etter EMK artikkel 6 (2) lyder som følger: «[e]veryone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law». EMDs praksis åpner for å trekke bevismessige slutninger fra mistenktes taushet i visse tilfeller.⁷² Så vidt meg bekjent, er det imidlertid ingen EMD-avgjørelser som behandler spørsmålet om slutninger fra taushet i en sak knyttet til en mindreårig mistenkt.

Fremstillingen vil i det følgende gjennomgå momentene EMD oppstiller og se disse i lys av oppgavens typetilfelle: et mistenkt barn har forhold seg taus i politiavhør. Målet er å belyse i

⁷⁰ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 74.

⁷¹ Sandberg (2024) side 102.

⁷² Se bl.a. John Murray mot Storbritannia.

hvilken grad rettspraksis åpner for å hensynta barns sårbarhet og de rettssikkerhetsfellene som gjør seg gjeldene der mistenkte er mindreårig.

3.3.2 John Murray mot Storbritannia

Den sentrale EMD-avgjørelsen for spørsmålet om bevismessige slutninger fra taushet er storkammersaken John Murray mot Storbritannia (1996). Momentene fra Murray-saken har blitt fastholdt i senere EMD-praksis.⁷³ Murray var en voksen mann mistenkt for medvirkning til drap, frihetsberøvelse, samt deltakelse i en forbudt organisasjon. Han hadde forholdt seg taus både i politiavhør og i retten. EMD sonderer altså ikke mellom tausheten overfor politiet og i retten.⁷⁴

Flertallet la til grunn i avsnitt 47 at en domfellelse ikke «solely or mainly» kan bygge på en mistenkts taushet. Hvorvidt slutninger fra mistenktes taushet medfører et skifte i bevisbyrden, beror på den konkrete bevissituasjonen.⁷⁵ Flertallet uttalte videre at bevisbildet må «clearly call for an explanation». Uskyldspresumsjonen etter EMK artikkel 6 (2) utgjør dermed ikke et generelt forbud mot å tillegge taushet bevismessig vekt.

EMD anser ikke retten til taushet som absolutt.⁷⁶ Hvorvidt slutninger fra taushet strider med kravet til rettferdig rettergang etter artikkel 6 (1), der retten til taushet er innfortolket, beror ifølge Murray-dommens avsnitt 47 på en konkret vurdering av alle omstendighetene i saken, med særlig hensyn til tre momenter:

1. «the situation where inference may be drawn»
2. «the weight attached to them by the national courts in their assessment of the evidence»
3. «the degree of compulsion inherent in the situation.»

Det første og det siste momentet illustrerer at avhørssituasjonen mistenkte befant seg i og hvilket press vedkommende ble utsatt for er relevant. Det må dermed antas at det vil være relevant hvorvidt avhøret er tilpasset barnet i tråd med kravene oppstilt i blant annet Panovits mot Kypros.⁷⁷

⁷³ Eksempelvis Condron mot Storbritannia, Averill mot Storbritannia, Beckles mot Storbritannia.

⁷⁴ Slik også Øyen (2022) side 329.

⁷⁵ Slik også Strandbakken (2003) side 548.

⁷⁶ John Murray mot Storbritannia avsnitt 47.

⁷⁷ Se punkt 2.3.

Flertallet i Murray-saken konkluderte med at slutningene fra taushet, der bevisbildet ellers klart «call for an explanation», var «a matter of **common sense** and cannot be regarded as **unfair or unreasonable**».⁷⁸ (Mine uthevinger). Såkalte «common sense»-slutninger er altså berettiget. Det innebærer at bevissituasjonen må oppfordre til en forklaring fra mistenkte i den grad at den eneste rimelige og logiske slutningen fra mistenktes taushet er at det indikerer skyld.

Adgangen til å trekke slutninger er med andre ord svært begrenset. Dette kan på den ene siden indikere at risikoen for feilslutninger holdes på et forsvarlig nivå. Samtidig åpner uttrykket «common sense» for en stor variasjon i praksis, da spørsmålet om hva som er rimelig og logisk gjerne blir skjønnsmessig. Det kan også anføres at en slutning om at et barns taushet taler for skyld aldri kan være den eneste rimelige og logiske slutningen, all den tid barn er uforutsigbare og kan opptre mistenkelig av grunner som frykt, manglende forståelse eller umodenhet.⁷⁹

Det er klart at mistenktes alder også kan være en relevant omstendighet for vurderingen etter EMK artikkel 6 (1). I Panovits mot Kypros la EMD vekt på at mistenkte var mindreårig i vurderingen av om politiets avhør utgjorde et brudd med kravet til rettferdig rettergang. Dette skyldes at barn har særlige rettigheter i en rettsprosess og spesielt i politiavhør.⁸⁰ Gitt at barnets rettigheter er ivaretatt, kan risikoen for feilslutninger fra barns taushet i avhør likevel tilsi at det etter momentene fra Murray-dommen vil være «unfair or unreasonable» å trekke slutninger i et slikt konkret tilfelle.

En mulig løsning er å kreve at bevisbedømmeren ikke vurderer mistenktes taushet i avhør med en klar forhåndsprefransse om at dette indikerer skyld, men i stedet foretar en konkret og grundig vurdering av om valget om taushet kan ha en annen plausibel årsak enn skyld.⁸¹ Et slikt krav er oppstilt i EMD-praksis og skal redegjøres for i det følgende.

3.3.3 Plausible grunner for forklaringsnekt

I Averill mot Storbritannia (2000) var klageren dømt for drapet på to personer og forsøk på drap. Klageren ble avhørt i 36 runder gjennom 5 dager og ble nektet adgang til forsvarer. Politiet presenterte tekniske bevis i politiavhøret som koblet klageren til en balaclava og et par

⁷⁸ John Murray mot Storbritannia avsnitt 54.

⁷⁹ Se punkt 3.2.3.

⁸⁰ Se punkt 2.3.

⁸¹ Øyen (2010) side 319.

votter som ble funnet i den stjålne bilen som skuddene hadde blitt avfyrt fra. Det var med andre ord klart at bevissituasjonen oppfordret til en forklaring jf. Murray-dommen. Klageren forholdt seg taus i alle avhørene. Under hovedforhandlingene forklarte klageren at han i det aktuelle tidsrommet hadde jobbet på en sauefarm og at han dagen før hadde på seg balaclavaen og vottene som arbeidstøy. Han hadde flere vitner som kunne støtte opp under hans alibi.

Den nasjonale domstolen fant imidlertid at «common sense» tydelig indikerte at dersom klagerens forklaring i vitneboksen var sann, ville han ha gitt den samme forklaringen til politiet. Dommeren trakk derfor «very strong adverse inference» fra klagerens taushet i politiavhørene.⁸²

I avsnitt 49 kom EMD med en generell uttalelse som tilsier at bevisbedømmeren må foreta en konkret og grundig vurdering av om mistenktes taushet i politiavhør kan være begrunnet i en omstendighet som er forenlig med uskyld.⁸³ EMD uttalte at selv om det kan forventes at uskyldige personer i de fleste tilfeller er villige til å samarbeide med politiet og bidra med opplysninger som beviser deres uskyld, så kan det også være «reasons why in a specific case an innocent person would not be prepared to do so».⁸⁴

Videre nevnes eksempler som at uskyldige ikke nødvendigvis vil forklare seg før de har konsultert en forsvarer. Etter mistenkte har fått en forsvarer, kan det heller ikke utelukkes at «the accused's continued silence is based on, for example, *bona fide* advice received from his lawyer.» Uttrykket «bona fide» er latinsk for god tro. Med andre ord anser EMD det som en plausibel grunn for forklaringsnekt at forsvareren har gitt mistenkte et oppriktig og velmenende råd om å forholde seg taus i avhør.⁸⁵ Dette gjelder selv i tilfeller der bevissituasjonen oppfordrer til en forklaring og det ville være hensiktsmessig for mistenkte å forklare seg.

I Averill-saken inviterte klageren EMD til å ta hensyn til at mangelen på rettssikkerhetsgarantier og tillit til politiet kunne være årsaken til at en fra Nord-Irland foretrakk å forholde seg taus i møte med politiet jf. avsnitt 43. Dette må forstås som en henvisning til den politiske konflikten kjent som «The Troubles»⁸⁶ som fortsatt pågikk på

⁸² Averill mot Storbritannia avsnitt 24 og 25.

⁸³ Slik også Øyen (2010) side 320.

⁸⁴ Se også Getiren mot Tyrkia avsnitt 126-128.

⁸⁵ Se også Condron mot Storbritannia avsnitt 61 og Beckles mot Storbritannia avsnitt 64.

⁸⁶ Madsen (2024)

tidspunktet for avhøret i 1994. EMD avviste anførselen ettersom Averill var klar over risikoen med et slik «policy-based defence». De negative slutningene domstolen hadde trukket fra hans taushet i avhør utgjorde dermed ikke et brudd på artikkel 6. Det bør bemerkes at i den konkrete saken hadde ikke klageren selv en særlig grunn til mistillit til politiet. Videre hadde klageren fått tilfredsstillende veiledning om retten til taushet og mulige konsekvenser ved en manglende forklaring. Et politisk standpunkt kunne derfor ikke gå foran den nasjonale lovgivningens mål om å forhindre forsinkelser av etterforskningen, ved at mistenkte venter til rettssaken med å legge frem frifinnende opplysninger.⁸⁷

Spørsmålet videre er hvordan vurderingstemaet fra Averill-saken stiller seg for barn.

I et annet tilfelle enn Averill-saken må det anses forenlig med uskyld dersom mistenkte har ansett bevisrisikoen ved taushet som lavest på bakgrunn av dårlig erfaring med rettsapparatet.⁸⁸ Som redegjort for over gir de kjennetegnene som statistisk sett går igjen for mistenkt barn, grunn til å anta at mange norske barn kan være preget av liten tillit til myndighetene og hjelpeapparatet.⁸⁹ Det tilsier at bevisbedømmeren har en oppfordring til å foreta en konkret og grundig vurdering av om barns taushet i politiavhør kan skyldes utrygghet i situasjonen og/eller mistillit til politiet. I en slik vurdering vil det være relevant å se til grunnlaget for barnets oppfatning og hvilke rettssikkerhetsgarantier som var til stede under avhøret, og slik sett kunne ha virket betryggende og tillitsvekkende.

En manglende evne til å gjøre en bevisst og rasjonell vurdering av valget mellom å forklare seg eller ikke, kan også være en plausibel grunn til at mistenkte forholder seg taus. I sin analyse av vurderingstemaet fra Averill-saken argumenterer Øyen (2010) derfor for at bevisbedømmeren bør vurdere om mistenkte har en begrenset forståelse av situasjonen og konsekvensene, eller er i psykisk ubalanse.⁹⁰ I så fall vil det faktum at mistenkte er mindreårig i seg selv gi holdepunkter for at vedkommende ikke nødvendigvis har tatt et bevisst og rasjonalt valg om taushet. Det kan anføres at vurderingstemaet fra Averill-saken derfor ikke fungerer særlig godt i praksis der mistenkte er mindreårig.

Samtidig må det enkelte tilfellet vurderes konkret. Politiet må ta høyde for at alle som tas inn i avhør kan være sårbare og/eller befinne seg i en sårbar situasjon. Dersom en smart og våken

⁸⁷ Averill mot Storbritannia avsnitt 49.

⁸⁸ Sik også Øyen (2010) side 321.

⁸⁹ Se punkt 1.2.

⁹⁰ Øyen (2010) side 321.

17-åring blir presentert for bevis som åpenbart oppfordrer til forklaring, men velger å forholde seg taus, kan det imidlertid være for formalistisk å ikke tillegge tausheten vekt. Dette gjelder særlig ettersom skyld uansett må bevises utover enhver rimelig tvil. Det strenge bevistemaet skal beskytte mot at et lite gjennomtenkt valg i avhør medfører en domfellelse. At barns modenhet og forståelse av situasjonen vil variere understreker muligens heller behovet for en individuell og alderstilpasset prosess, fremfor et absolutt forbud mot å trekke slutninger fra taushet.

Det kan være flere omstendigheter som gjør at mistenkte ønsker å forholde seg taus. Det kan være alt fra å beskytte en nærstående som egentlig er skyldig i handlingen eller at vedkommende er knyttet til et kriminelt miljø og truet til å forholde seg taus.⁹¹ For mistenkte barn i politiavhør vil det imidlertid kunne være ytterligere omstendigheter som er forenlige med uskyld. Et barns handlemåte kan være begrunnet i umodenhet og manglende forståelse, noe som kan være forenlig med uskyld, uten at dommeren på selvstendig grunnlag kan tenkte seg til en konkret årsak utover det faktum at mistenkte er mindreårig.

Etter mitt syn kan det konkluderes med at vurderingen av plausible grunner for forklaringsnekt vil være en usikker og tungvint løsning på risikoen for feilslutninger der mistenkte er barn.

3.4 Sammenfatning

Barnekonvensjonen artikkel 40 gir begrenset adgang til bevismessige slutninger fra et barns valg om å ikke forklare seg i avhør. EMD anser ikke retten til taushet som absolutt og åpner, etter en konkret vurdering av alle omstendighetene i saken og bevisbildet for øvrig, for «common sense» slutninger fra mistenktes taushet i politiavhør. Etter mitt syn tilsier momentene fra EMD-praksis at utfallet av den konkrete vurderingen vil være at kravene til blant annet avhørssituasjonen og bevisbedømmerens vurdering blir strengere der mistenkte er mindreårig.

⁹¹ Slik også Strandbakken (2003) side 550.

4 Ivaretar reguleringen i straffeprosessloven Norges konvensjonsforpliktelser?

4.1 Innledning

For å vurdere om reguleringen i straffeprosessloven ivaretar Norges konvensjonsforpliktelser, vil fremstillingen først gjennomgå hva som er gjeldende rett etter internrettslige regler.

Det grunnleggende prinsippet om fri bevisvurdering i norsk rett åpner i utgangspunktet for at en manglende forklaring kan tillegges bevismessig vekt. At mistenktes taushet under hovedforhandlingen kan inngå i rettens bevisvurdering følger også forutsetningsvis av straffeprosessloven § 93 andre ledd, som lyder:

«Nekter *siktede* å svare, eller forklarer han seg forbeholdent, kan *rettens leder* **gjøre ham oppmerksom på** at dette kan bli **ansett for å tale mot ham**.» (Mine uthevinger).

Dette kapittelet vil se nærmere på internrettslige regler og vurdere om straffeprosessloven § 93 andre ledd kan få analogisk anvendelse i politiavhør av mistenkte barn, samt hvordan en eventuell orientering skal skje. Hvis internretten åpner for dette, bli spørsmålet om det er forenlig med barnekonvensjonen og EMK å tillegge barnets taushet vekt i bevisvurderingen og om politiet skal orientere mistenkte om denne bevisrisikoen på etterforskningsstadiet.

4.2 Internrettslig regulering

Et første spørsmål er om strpl. § 93 andre ledd overhodet kan få analogisk anvendelse i politiavhør av mistenkte barn.

Bestemmelsens ordlyd gjelder taushet i form av en manglende eller forbeholden forklaring. Videre gjelder bestemmelsen rettslig avhør og gir «rettens leder» adgang til å orientere «siktede» om at taushet kan tillegges bevismessig vekt. Bestemmelsen er todelt: bevisdelen jf. «kan bli ansett for å tale mot ham» og orienteringsdelen jf. «gjøre ham oppmerksom på». At en nektelse av å gi forklaring i retten kan være et bevismoment mot siktede følger også av Ot.prp. nr. 77 (2001-2002) s. 18. Mistenktes taushet overfor politiet, som er fokuset for oppgaven, er imidlertid ikke regulert i ordlyden i § 93.

RA-2016-2 om politiavhør punkt. 4.3 åpner for en analogisk anvendelse. Riksadvokaten legger til grunn at § 93 andre ledd også kan:

«**leses som et utslag av prinsippet om fri bevisvurdering.** Innenfor rammene av strpl. § 92 jf. pti. § 8-2 siste ledd bør politiet allerede i en tidlig fase av etterforskningen kunne gjøre mistenkte kjent med at en manglende eller forbeholden forklaring etter omstendighetene kan bli ansett for å tale mot ham.» (Mine uthevinger).

Adgangen videreføres i RA-2023-1676 om politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i en straffesak. Det følger av punkt 8.2 at «[d]et skal utvises tilbakeholdenhet med å gi informasjon til barn om mulige konsekvenser av å nekte å forklare seg eller forklare seg forbeholdent, jf. straffeprosessloven § 93 annet ledd.» Riksadvokaten forutsetter altså at det er adgang til å tillegge barns taushet i politiavhør vekt i rettens bevisvurdering og åpner derfor for at det i noen tilfeller vil være i barnets interesse at politiet informerer barnet om bevisrisikoen.

Juridisk teori diskuterer hvorvidt Riksadvokatens retningslinje om analogisk anvendelse har tilstrekkelig grunnlag i norske straffeprosessregler.⁹² Det gir grunn til å vurdere hvilken veiledning de demokratisk forankrede kildene i straffeprosessen gir.

Det kan blant annet nevnes at straffeprosesslovens system åpner for at reguleringen av siktedes rettigheter og plikter under hovedforhandlingen i §§ 90-93, kan gis tilsvarende anvendelse under etterforskningen. Politiavhør av mistenkte er regulert i strpl. § 232 og påtaleinstruksen § 8-1. Her gjentas rettighetene og pliktene i både strpl. § 90 og § 91. Videre henvises det til at reguleringen av hvordan rettslige avhør skal gjennomføres etter strpl. § 92 andre ledd, gis direkte anvendelse også i politiavhør. Det er imidlertid ikke inkludert en henvisning til § 93 andre ledd.⁹³

Forarbeidene til straffeprosessloven og påtaleinstruksen behandler heller ikke spørsmålet om taushet i politiavhør kan inngå i bevisvurderingen. At lovgiver har gitt en grundig omtale av og begrunnelse for hvorfor strpl. §§ 90-92 uttrykkelig bør gis tilsvarende anvendelse ved politiavhør, kan tale for at lovgiver har tatt et bevisst valg om å ikke inkludere en henvisning til § 93 andre ledd.⁹⁴ Det er imidlertid begrenset hvilken vekt en antitetisk tolkning av forarbeidene kan få. Den manglende henvisningen til § 93 i § 232 kan også tilsi at mistenktes

⁹² Eksempelvis Myhrer (2017), Rachlew (2016).

⁹³ Myhrer (2017) side 8.

⁹⁴ Ibid. side 9.

taushet overfor politiet er et mindre sentralt bevis enn taushet i retten, men at det likevel kan tas i betraktning i bevisvurderingen.⁹⁵

Rt. 1993 s. 202 (Tråkkaranet) kan forstås som at Høyesterett åpner for å vektlegge mistenktes taushet både i avhør og i retten som bevis for skyld.⁹⁶ Det kan imidlertid diskuteres hvorvidt avgjørelsen kan tillegges vekt, da saken gjaldt erstatning for uberettiget straffeforfølgning. Det var altså ikke et spørsmål om skyld.

Senere høyesterettspraksis legger imidlertid til grunn at strpl. § 93 andre ledd – «som åpner for at den tiltalte taushet kan holdes mot ham» - må forstås på bakgrunn av uskyldspresumsjonen og selvinkrimineringsvernet jf. Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 14 og 15.⁹⁷

Uskyldspresumsjonen følger av Grunnloven § 96 andre ledd og vernet mot tvungen selvinkriminering følger av Grunnloven § 95 første ledd. Innholdet og rekkevidden av disse rettighetene må fastlegges i lys av de internasjonale parallellene.⁹⁸

Høyesterett viser til relevant EMD-praksis, herunder Murray-dommen.⁹⁹ Murray-dommen og etterfølgende EMD-praksis trekker ikke opp et skille mellom adgangen til å trekke slutninger fra taushet overfor politiet og i retten.¹⁰⁰ At uskyldspresumsjonen og selvinkrimineringsvernet etter EMK åpner for å tillegge taushet i politiavhør vekt i visse tilfeller, tilsier at strpl. § 93 andre ledd kan få analogisk anvendelse. Dette stemmer også med nyere praksis fra lagmannsretten og tingretten, som uttrykkelig åpner for å tillegge taushet i politiavhør vekt med hjemmel i strpl. § 93 andre ledd.¹⁰¹

Konklusjonen er, som Riksadvokaten også legger til grunn, at det er rettskildemessige holdepunkter for en analogisk anvendelse av strpl. § 93 andre ledd i politiavhør av mistenkte barn. Det betyr at internrettslig regulering etter en konkret vurdering åpner for å tillegge et mistenkt barns taushet i avhør bevismessig vekt.

⁹⁵ Slik også Øyen (2010) side 283.

⁹⁶ Slik Øyen (2010) side 283, Myhrer (2017) side 10.

⁹⁷ Se også Rt. 2011 s. 133 avsnitt 17.

⁹⁸ Rt. 2014 s. 1292 avsnitt 14.

⁹⁹ Ibid. avsnitt 15.

¹⁰⁰ Se punkt 3.3.2.

¹⁰¹ Eksempelvis LG-2024-119194 og TBERG-2008-186063.

Ettersom et barns taushet i politiavhør potensielt kan tillegges bevismessig vekt, blir det neste spørsmålet hvordan orienteringsadgangen etter strpl. § 93 andre ledd skal gjennomføres overfor et barn.

Ordlyden i strpl. § 93 andre ledd sier kun at dommeren «kan» orientere mistenkte om bevisrisikoen ved å forholde seg taus. Det er dermed klart at politiet ikke har en plikt til å orientere mistenkte. Det tilsier at rettmessigheten av bevismessige slutninger fra taushet ikke er betinget av at politiet har orientert mistenkte.¹⁰² Orienteringen kan potensielt legge et uheldig aktivitetspress på mistenkte, som kan skape en risiko for selvinkriminering på uriktig grunnlag.¹⁰³ Det gjelder særlig ved analogisk anvendelse ettersom politiet, i motsetning til dommeren, ikke er en nøytral tredjepart.¹⁰⁴ På den andre siden kan det være villedende for mistenkte dersom vedkommende blir uttrykkelig informert om retten til taushet, men ikke om risikoen ved dette.¹⁰⁵

Det er imidlertid klart at orienteringsadgangen i strpl. § 93 andre ledd skal skje innenfor rammene av strpl. § 232 andre ledd jf. § 92 andre ledd, der det fremgår at «[l]øfter, uriktige opplysninger, trusler eller tvang» ikke må brukes i avhør. Mistenkte skal altså ikke utsettes for et psykisk forklaringspress i form av løfter, trusler eller tvang. Ordlyden «tvang» tilsier en kvalifisert form for press. Forbudet mot trusler og tvang er i kjernen av selvinkrimineringsvernet i Grunnloven § 95.

Grensen for hva som utgjør rettsstridig psykologisk press i avhør er uklart. NOU 2007: 7 s.107 legger til grunn at «grensen må vurderes subjektivt i den forstand at pressmidlene i noen grad må kunne vurderes i relasjon til hvem som bli[r] avhørt». Mistenktes person kan slik sett forsvare en snevrere grense for hvilket press som kan tillates. Dette vil særlig gjelde der mistenkte er mindreårige eller sårbare på andre måter.¹⁰⁶

I RA-2023-1676 punkt 8.2 heter det at det «skal **utvises tilbakeholdenhet** med å gi informasjon til barn om mulige konsekvenser av å nekte å forklare seg». (Mine uthevinger). Hva det innebærer mer presist er imidlertid vanskelig å si. Riksadvokaten gjør oppmerksom på at det er grunn til å trå varsomt, men gjør det opp til den enkelte å vurdere. I rundskrivets punkt 1 er det samme poenget formulert som at det «bør» utvises tilbakeholdenhet.

¹⁰² Slik også Øyen (2010) side 341.

¹⁰³ Øyen (2010) side 349.

¹⁰⁴ Myhrer (2017) side 19.

¹⁰⁵ Øyen (2010) side 339.

¹⁰⁶ Ibid. side 200.

Rundskrivet gir altså heller ikke et entydig inntrykk av om det «skal» eller «bør» utvises tilbakeholdenhet.

Videre er det en etablert anbefaling i juridisk teori at dommere bør benytte orienteringsadgangen med forsiktighet.¹⁰⁷ Teorien peker på at retten til taushet, tilsier at «retten» bør utvise tilbakeholdenhet med å advare om mulige negative følger av forklaringsnekt. Videre gjør prinsippet om fri bevisbedømmelse at regelen til dels er unødvendig. Det er også uheldig at en slik orientering kan villed mistenkte om betydeligheten av den bevismessige risikoen.¹⁰⁸ Faren for at orienteringen medfører et betenkelig forklaringspress er større i politiavhør, og særlig der mistenkte er mindreårig.¹⁰⁹ Formuleringen i punkt 8.2 innebærer med andre ord ikke nødvendigvis en tilstrekkelig særbehandling av mistenkte barn når det gjelder spørsmålet om orienteringsadgangen.

Spørsmålet om orienteringsadgangen etter strpl. § 93 andre ledd må også ses i sammenheng med at norsk politi skal informere mistenkte om reglene for strafferabatt ved tilståelse.¹¹⁰ Det følger av RA-2023-1676 punkt 8.2 at politiet som hovedregel også skal gjøre dette der mistenkte er mindreårig, men over 15 år. Opplysninger om strafferabatt skal imidlertid ikke gis til barn over 15 år der det er klart at en eventuell tilståelse ikke vil få betydning for reaksjonsform eller -fastsettelse i saken jf. punkt 8.2. Utfordringen er imidlertid at tidlig på etterforskningsstadiet kan det være usikkert hvilken reaksjonsform som er aktuell.¹¹¹

Myhrer (2017) peker på forskning som tilsier at utsiktene til en mildere straff kan bevege en mistenkt til å tilstå selv om vedkommende objektivt er uskyldig. Videre peker Myhrer på at mistenktes underlegne stilling i etterforskningens innledende fase kan gjøre at kombinasjonen av orientering om strafferabatt og bevisrisikoen ved taushet, lett kan oppfattes som at politiet forsøker å presse mistenkte til å bidra til egen domfellelse.¹¹² Barn er spesielt sårbare for press under politiavhør.¹¹³ Kombinasjonen av de to orienteringsadgangene utgjør slik sett en systematisk risiko for fremtvungne forklaringer fra barn. Hensynet til et materielt riktig

¹⁰⁷ Øyen (2010) side 338, Jebsen (2004) side 414, Bjerke (2011) side 359.

¹⁰⁸ Jebsen (2004) s. 414

¹⁰⁹ Rachlew (2022) side 69 med videre henvisninger.

¹¹⁰ RA-2016-2 punkt 4.1 med videre henvisninger.

¹¹¹ Kjelby (2023) punkt 4.2.

¹¹² Myhrer (2017) side 19.

¹¹³ Rachlew (2022) side 69 med videre henvisninger.

resultat og bevisverdien av en eventuell forklaring taler dermed mot å tillate orientering etter strpl. § 93 andre ledd når mistenkte er mindreårig.

Samtidig er formålet med adgangen ikke å gi politiet et pressmiddel, men å sikre at mistenktes valg om å forholde seg taus er informert. I tillegg plikter politiet å «opptre saklig og upartisk med omtanke for personers integritet» i avhør jf. politiloven § 6 tredje ledd. Øyen (2010) argumenterer for at politiet derfor bør ha adgang til å gi en kort og nøytral orientering, som ikke innebærer en prognose om hvorvidt domstolen vil trekke bevismessige slutninger i det konkrete tilfellet.¹¹⁴

Informasjonen må uansett være tilpasset mistenktes alder, utvikling og funksjonsnivå, samt saken og avhørets omstendigheter, slik at barnet har en reell mulighet til å ta stilling til bevisrisikoen.¹¹⁵

Det følger av RA-2016-2 om politiavhør punkt 4.3 om selvinkrimineringsvernet at «[b]ruken av prinsippet i strpl. § 93 bør skje i nært samråd med påtaleansvarlig, og det må sikres notoritet om når og hvordan mistenkte er informert.» Det legges også til grunn i RA-2023-1676 om avhør av mistenkte barn punkt 8.2 at «[a]vhøret skal så vidt mulig dokumenteres ved lyd- og bildeopptak». Dette gjør det vesentlig enklere å kontrollere om orienteringen er fremsatt på en måte som utgjør et utilbørlig press.¹¹⁶

Konklusjonen er at internretten åpner for å orientere mistenkte barn i politiavhør om at taushet kan brukes mot dem. Politiet plikter imidlertid ikke å gjøre dette og bevishensyn tilsier at det bør utvises tilbakeholdenhet. En eventuell orientering er underlagt flere regler og må dokumenteres godt.

4.3 FNs barnekonvensjon og Grunnloven § 104

Drøftelsen under punkt 3.2.2 viser at barnekomitéen stiller strenge krav til avhørssituasjonen og politiet for å unngå at barnet føler seg tvunget til å medvirke til sakens opplysning. Det er særlig interessant for spørsmålet om orienteringsadgangen at barnekomitéen påpeker at risikoen for falske tilståelser kan øke når barn frykter ukjente konsekvenser, herunder en indikasjon på at fengsling kan bli aktuelt.¹¹⁷ Det antyder at det norske regelverket legger opp

¹¹⁴ Øyen (2010) side 351.

¹¹⁵ Se punkt 2.4.

¹¹⁶ Slik også Myhrer (2017) side 20.

¹¹⁷ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 59.

til en betenkelig kombinasjon av å orientere barnet om at taushet kan brukes mot dem og samtidig informere om muligheten for strafferabatt.

En orientering om bevisrisikoen er imidlertid ikke en nødvendig forutsetning for at taushet i avhør skal kunne tillegges vekt i bevisvurderingen.¹¹⁸ Fokuset for den videre drøftelsen er derfor om adgangen til å trekke slutninger fra taushet i norsk internrett er forenlig med barnekonvensjonen.

Drøftelsen over viser at uskyldspresumsjonen etter barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (i) gir begrenset adgang til å trekke slutninger fra barns handlemåte ettersom risikoen for feilslutninger er særlig stor i lys av barns sårbarhet og uforutsigbarhet i avhør. Videre må de grunnleggende prinsippene om barnets beste og retten til å bli hørt integreres i gjennomføringen av alle konvensjonsrettighetene.¹¹⁹

Grunnloven § 104 hjemler både at barn har «rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv» jf. første ledd og at «barnets beste» skal være et grunnleggende hensyn jf. andre ledd. HR-2019-2301-A avsnitt 65 legger til grunn at «[f]ørste ledd er inspirert av FNs barnekonvensjon artikkel 12, mens andre ledd har sin parallellitet i artikkel 3». Høyesterett har ikke behandlet spørsmålet om bevismessige slutninger fra taushet i relasjon til Grl. § 104.

Det er imidlertid klart at barnekonvensjonen artikkel 12 gjelder som norsk lov etter menneskerettsloven § 2 (4).

Barnekonvensjonens artikkel 12 lyder som følger:

«1. States Parties **shall assure** to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views **freely** in all matters affecting the child, the views of the child being given **due weight in accordance with the age and maturity** of the child.

2. For this purpose, the child shall in particular **be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child**, either directly, or through a representative or an appropriate body, in a manner consistent with the procedural rules of national law.» (Mine uthevinger).

Artikkel 12 (1) gjelder barn som gruppe sin rett til å bli hørt rundt alle forhold som vedrører barn, altså barns demokratiske rettigheter og rett til deltakelse på systemnivå. Mens artikkel

¹¹⁸ Se punkt 4.2.

¹¹⁹ Sandberg (2024) side 102.

12 (2) regulerer barn på individnivå sin rett til å bli hørt i enhver enkeltavgjørelse som angår barnet.¹²⁰ For den aktuelle problemstillingen er det bestemmelsens andre ledd og barnets rettigheter i straffesaker som er mest relevant.

Ordlyden «shall assure» tilsier en streng plikt for partene til å garantere for at denne rettigheten gjennomføres fullt ut. Barnekomitéen legger til grunn at artikkel 12 (2) gjelder på ethvert trinn av rettsprosessen, herunder «the pre-trial stage when the child has the right to remain silent».¹²¹

Videre kan ordlyden «to express those views freely» tilsi at en eventuell uttalelse fra barnet skal skje frivillig og uten føringer. Bestemmelsens kontekst trekker i retning av at et fritt uttrykk skjer der barnet ikke har vært utsatt for press. Det gjelder både press til å uttale seg og press til å gi uttrykk for et bestemt syn.¹²² Ordlyden «be provided the opportunity to be heard» understreker også at barnet kan velge om han eller hun ønsker å medvirke. Tolkningen har støtte i generell kommentar nr. 12 avsnitt 22, her understeker barnekomitéen at «freely» også betyr at «the child must not be manipulated or subjected to undue influence or pressure.»

Målet om at barnets forklaring ikke skal påvirkes er i tråd med hensynet til sakens opplysning ettersom det vil øke bevisverdien av avhøret. Videre tilsier ordlyden «any judicial [...] proceedings affecting the child» at artikkel 12 gjelder uavhengig av hva saken gjelder og sakens alvorlighetsgrad. Det er heller ikke inkludert en nedre aldersgrense, retten gjelder alle barn som er i stand til å danne egne synspunkter. Barnets synspunkter skal imidlertid tillegges «due weight in accordance with the age and maturity of the child.» Bestemmelsen anerkjenner at det ikke er barnets alder alene som er avgjørende, men at vektingen må ta hensyn til barnets kapasitet og forståelsesnivå i det konkrete tilfellet.¹²³

Generell kommentar nr. 24 avsnitt 45 legger til grunn at det derimot ikke blir et spørsmål om bevismessig vekt der barnet forholder seg taus. Et barn i konflikt med loven har «the right to remain silent and **no adverse inference should be drawn when children elect not to make statements.**»¹²⁴ (Mine uthevinger). Tatt på ordet, utgjør uttalelsen et forbud mot at statene trekker slutninger fra barns taushet.

¹²⁰ Sandberg (2024) side 104 og generell kommentar nr. 12 avsnitt 9.

¹²¹ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 58.

¹²² Sandberg (2024) side 126.

¹²³ Generell kommentar nr. 12 avsnitt 28.

¹²⁴ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 45.

Spørsmålet i det følgende er om barnekonvensjonen artikkel 12, sett i sammenheng med generell kommentar nr. 24, er til hinder for å trekke bevismessige slutninger fra et mistenkt barns taushet etter norsk rett.

Svaret på dette avhenger i stor grad av hvilken vekt man skal tillegge barnekomiteens uttalelse. HR-2018-2096-A er en av sakene som gir veiledning på hvilken vekt norske domstoler kan legge på uttalelser fra barnekomitéen. Spørsmålet var om barnekonvensjonen artikkel 40 (2) sett i sammenheng med generell kommentar nr. 10 (nå erstattet av generell kommentar nr. 24), var til hinder for å fremlegge og vektlegge domfellelser fra da siktede var mindreårig. Den konkrete vurderingen Høyesterett gjør av vekten til barnekomitéens uttalelser har klar overføringsverdi til dette tilfellet.

HR-2018-2096-A avsnitt 14 angir at vekten av de generelle kommentarene blant annet varierer med hensyn til hvor godt forankret uttalelsen er i konvensjonsteksten og hvorvidt det er tale om en tolkningsuttalelse eller en tilrådning om optimal praksis på konvensjonens område. Det er også relevant å vurdere om uttalelsen passer på det aktuelle faktum og rettsområde. Dette momentet er av særlig betydning ved generelle kommentarer som ikke er knyttet til enkeltsaker eller landrapporter, ettersom uttalelsen da ikke har vært gjenstand for dialog mellom komitéen og statsparten jf. Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 44.

Første spørsmål er om uttalelsen passer for vurderingen av bevismessige slutninger fra taushet på straffeprosessens område.

Rt. 2009 s. 1261 avsnitt 47 legger til grunn at uttalelsen må ses i sammenheng med den generelle kommentaren for øvrig og at det derfor er nødvendig å få en oversikt over hvordan kommentaren er bygget opp, samt hovedinnholdet i uttalelsene som leder frem til den konkrete uttalelsen. Høyesterett foretar deretter en gjennomgang av kommentarens formål, samt hva de relevante kapitlene og punktene behandler.

Formålet med kommentar nr. 24 er blant annet å styre statene imot en helhetlig iverksettelse av et rettssystem som fremmer og beskytter barns rettigheter.¹²⁵ Kapittel IV. gjennomgår hovedelementene i en helhetlig politikk for et rettssystem for barn. Kapittelet er inndelt i ulike underpunkter. Punkt D, som den aktuelle uttalelsen er plassert under, gjelder «[g]urantees for

¹²⁵ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 6 (a).

a fair trial». Her behandles kun artikkel 40 og generelle prinsipper. Med andre ord relaterer uttalelsene i dette punktet seg til minimumsstandarder som partene skal garantere et barn.

I avsnitt 43 redegjør barnekomitéen for uskyldspresumsjonen. I avsnitt 44-45 henviser barnekomitéen til generell kommentar nr. 12 om artikkelens innhold og relevans på straffeprosessens område, og tilføyer at det ikke skal trekkes negative slutninger fra et barns valg om å forholde seg taus i en straffesak.

Det kan imidlertid anføres at det ville vært mer naturlig å knytte en slik uttalelse til selvinkrimineringsvernet i artikkel 40 (2) b (iv). Barnekomitéens kommentarer til selvinkrimineringsvernet i avsnitt 58 til 60 fokuserer på de begrensningene taushetsretten legger på politiet i avhør.¹²⁶ Videre angis omstendigheter som kan forhindre eller forårsake at barnet gir en selvinkriminerende forklaring mot sin frie vilje. Retten til å forholde seg taus blir ikke direkte nevnt.

En rett til taushet er imidlertid også en naturlig følge av at ordlyden i artikkel 12 ikke pålegger barnet en plikt til å uttale seg. Dessuten er det kun artikkel 12 som i sin ordlyd belyser spørsmålet om vekt. Uttalelsen om at det ikke skal trekkes noen negative slutninger når barn velger å ikke forklare seg, gjelder den bevismessige vekten av barnets taushet. Det er derfor naturlig at barnekomitéen har plassert en slik bemerkning i kapittelet om garantier for en rettferdig rettergang, i sammenheng med redegjørelsen for uskyldpresumsjonen og direkte til et generelt prinsipp.

Uttalelsen passer godt for vurderingen av bevismessige slutninger fra taushet på straffeprosessens område.

Spørsmålet videre er hvor godt barnekomitéens uttalelse er forankret i artikkel 12.

Der barnekomitéen foretar en «klar konvensjonstolkning» åpner Høyesterett for å tillegge uttalelsen «betydelig vekt» i fastleggelsen av Norges konvensjonsforpliktelser jf. HR-2018-2096-A avsnitt 16 med videre henvisninger. I dommen var det tale om en uttalelse der barnekomitéen anga ordlyden «[a]ll stages of the proceedings» i artikkel 40 (2) b (vvi) og listet opp hva dette inkluderer. Høyesterett anså naturlig nok ordlydstolkningen som «godt forankret i konvensjonsteksten».

¹²⁶ Se Rui (2009) punkt 4.2.

Sammenlignet med HR-2018-2096-A kan ikke uttalelsen anses en ren ordlydstolkning i dette tilfellet. Likevel kan spørsmålet om adgangen til å trekke negative slutninger fra barnets taushet ikke besvares utelukkende basert på en uttrykkelig ordlyd i barnekonvensjonen. I motsetning til straffeprosessloven § 232 og § 90 følger det ikke eksplisitt av barnekonvensjonen at barnet har rett til å forholde seg taus. En vil også legge til grunn en svært snever forståelse av hva som er en «klar konvensjonstolkning», dersom det kreves at barnekomitéen foretar en tolkning som er direkte forankret i en eksplisitt ordlyd.

Videre er retten til å bli hørt en eksklusiv menneskerettighet for barn, det er derfor vanskelig å sammenligne hva som kan utledes fra denne rettigheten og dermed anses «godt forankret» i konvensjonen. Barnekomitéen er nærmest til å gi veiledning om rettigheter som spesifikt angår barn. Uttalelsen er klar, og det vil være lojalt mot barnekomitéen å tillegge den stor vekt.

Spørsmålet er så om det er en tolkningsuttalelse eller kun en tilrådning om optimal praksis på konvensjonens område.

I HR-2018-2096-A vurderer Høyesterett en uttalelse fra generell kommentar nr. 10 avsnitt 66-67. Begge avsnittene innledes med «The Committee recommends», Høyesterett ser ordet «should» i lys av dette og finner dermed at det er tale om en ordning som bør praktiseres. Dette gjelder særlig ettersom barnekomitéen henviser til ikke bindende folkerettslige regler i uttalelsen jf. avsnitt 21.

I det foreliggende tilfellet bruker barnekomitéen ordet «should», men det står ikke i sammenheng med «The committee recommends». Derimot er uttalelsen plassert i et underkapittel som klarlegger minimumsstandarder for en rettferdig rettergang og uttalelsen knytter seg til innholdet i artikkel 12. Ordet «recommends» blir ikke brukt et sted i underkapittelet. Barnekomitéen har derimot presisert i flere andre kapitler i kommentaren at det er tale om noe komitéen «recommends» eller «strongly recommends». Konteksten tilsier slik sett at barnekomitéen i det foreliggende tilfellet utleder en plikt for partene gjennom konvensjonstolkning.

En oversettelse av ordet «should» kan derimot tilsi at dette er en praksis partene «bør» praktisere. Uttalelsen er imidlertid oversatt til at «det skal ikke trekkes negative slutninger når barn velger å ikke forklare seg». Ordet «should» blir altså oversatt til «skal». Likevel må den autentiske engelske språkversjonen være avgjørende.

Barnekomiteen er tilbakeholdne med bruken av «shall». I generell kommentar nr. 24 er ordet «shall» brukt 1 gang og «should» brukt 178 ganger. Det ene tilfellet av «shall» i avsnitt 42 er omtrent en direkte gjengivelse av ordlyden i artikkel 40 (2) a. Det kan derfor se ut til at barnekomiteén begrenser bruken av «shall» til tilfeller der det står i ordlyden. En slik praksis stemmer godt med at det kun er konvensjonsteksten som er bindende, mens de generelle kommentarene er en «soft law»-kilde.

Et viktig metodisk poeng i denne forbindelse er at internasjonal rett må forstås på dets egne premisser og ikke i lys av nasjonal tradisjon og språkbruk.¹²⁷ At norsk rett legger stor vekt på skillet mellom «bør» og «skal» kan derfor ikke i seg selv få betydning for forståelsen av barnekomiteéns uttalelser.

Etter mitt syn må uttalelsen derfor anses som en konvensjonstolkning og ikke som en anbefaling om optimal praksis.

Når barnekomiteén utarbeider en ny generell kommentar, som erstatter en tidligere kommentar om temaet, kan komiteén komme med nye tolkninger. Dette er i tråd med prinsippet om at konvensjoner skal tolkes dynamisk.¹²⁸ Målet med en dynamisk metode er en formålsrettet og tidsriktig tolkning, noe som naturlig nok kan redusere ordlydens betydning. Så langt statene har lagt opp til det, har et organ som barnekomiteén mulighet til dette ettersom konvensjonstekster sjeldent kan forventes revidert gjennom politiske beslutningsprosesser.¹²⁹

Den aktuelle uttalelsen er ny. Uttalelsen strider imidlertid ikke med forståelsen av artikkel 12 i den tidlige kommentaren eller i kommentar nr. 12 om retten til å bli hørt. Begge disse legger til grunn at retten til å bli hørt eller forholde seg taus må respekteres fullt ut på alle stadier av rettsprosessen. Forståelsen av retten til taushet som absolutt stemmer også med rammene for selvinkrimineringsvernet og uskyldspresumsjonen etter barnekonvensjonen.

En tydeliggjøring av at det ikke kan trekkes negative slutninger fra barns taushet vil innebære en styrking av mistenkte barns rettigheter. En slik dynamisk tolkning stemmer godt med det økte fokuset på at barn har et særlig vern og krav på en tilpasset rettsprosess, herunder bevisvurdering.¹³⁰ Samt den økte bevisstheten rundt barns sårbarhet i avhør og risikoen for

¹²⁷ Arnesen (2015) side 35.

¹²⁸ HR-2023-491-P avsnitt 121.

¹²⁹ Arnesen (2015) side 32.

¹³⁰ Se punkt 1.2.

falske tilståelser ved press. Dette trekker i retning av at uttalelsen er en gjennomtenkt endring fra komitéens side.

Dette støttes av at barnekomitéen innledningsvis presiserer at den nye kommentaren skal reflektere utviklingen som har skjedd siden den tidligere kommentaren fra 2007.

Barnekomitéen peker på at utviklingen er et resultat av fastsettelsen av internasjonale og regionale standarder, komitéens rettspraksis, samt ny kunnskap om barns utvikling og dokumentasjon på hva som er effektivt.¹³¹

Konklusjonen er at generell kommentar nr. 24 avsnitt 45 etter mitt syn utgjør en presis tolkningsuttalelse, med god forankring i barnekonvensjonen og som passer godt for vurderingen av bevismessige slutninger fra taushet på straffeprosessens område. Uttalelsen om at det ikke kan trekkes negative slutninger fra et barns valg om å forholde seg taus i en straffesak får derfor «betydelig vekt» i forståelsen av Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen artikkel 12 jf. HR-2018-2096-A.

Etter mitt syn gir dermed barnekonvensjonen artikkel 12, sett i sammenheng med generell kommentar nr. 24, barnet en absolutt rett til å forholde seg taus og er dermed til hinder for å trekke bevismessige slutninger fra et mistenkt barns taushet i politiavhør.

Den absolutte retten til taushet etter artikkel 12 må integreres i gjennomføringen av selvinkrimineringsvernet og uskyldpresumsjonen etter artikkel 40. Strpl. § 93 andre ledd må forstås på bakgrunn av dette.

Straffeprosessloven og Høyesterettspraksis er ikke direkte i strid med en slik forståelse og dette typetilfellet har ikke vært oppe til avklaring. Riksadvokatens rundskriv åpner imidlertid direkte for en analogisk anvendelse i politiavhør av mistenkte barn. Reguleringen i RA-2023-1676 om politiavhør av mistenkte barn ser derfor ut til å være i strid med Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen.

Spørsmålet videre er om det den internrettslige reguleringen også er i strid med EMK.

4.4 Uskyldpresumsjonen etter EMK og Grunnloven

Høyesterett tar aktivt i bruk momenter fra EMD-praksis i vurderingen av slutninger fra taushet. Et eksempel er Rt. 2014 s. 1292 som gjaldt promillekjøring. Tiltalte mente det var

¹³¹ Generell kommentar nr. 24 avsnitt 1.

noen andre som kjørte, men han kunne ikke huske hvem. Lagmannsretten anså det som et bevismoment i tiltaltes disfavør at han ikke opplyste om hvem som kjørte, ettersom han selv burde ha sørget for å undersøke dette. Flertallet fant at dette påla tiltalte en utrednings- og bevisføringsplikt som ikke var forenlig med Grunnloven § 96 andre ledd jf. EMK artikkel 6 (2), ettersom dette utgjorde mer enn «common-sense» slutninger jf. avsnitt 17. Videre la flertallet til grunn at uskyldspresumsjonen etter EMK artikkel 6 (2) står i sammenheng med selvinkrimineringsvernet. Høyesterett forutsetter i avsnitt 15 at strpl. § 93 andre ledd «må forstås på denne bakgrunn». Det tilsier at en analogisk anvendelse av bestemmelsen må skje innenfor rammene som er trukket opp i EMD-praksis. På denne måten kan reguleringen i straffeprosessloven ivareta Norges konvensjonsforpliktelser.

Rammene fra EMD-praksis er at det kun er adgang til å vektlegge mistenktes taushet i politiavhør der bevisbildet ellers klart «call for an explanation» og slutningen derfor er «a matter of common sense». Videre må slutningen være rimelig og rettferdig. Det forutsetter at bevisbedømmeren har foretatt en grundig vurdering av plausible grunner for forklaringsnekt, herunder råd fra forsvarer og mistillit til rettsapparatet. Videre er det relevant hvor sentralt moment tausheten utgjør i bevisvurderingen.¹³² Avhørssituasjonen er også relevant og må være alderstilpasset i tråd med kravene etter blant annet Panovits mot Kypros.

Særlig interessant for orienteringsadgangen i strpl. § 93 andre ledd er EMDs vurdering av graden av tvang i avhørssituasjonen. John Murray mot Storbritannia foretar ikke en generell vurdering av hva som må anses «improper compulsion».¹³³ Avsnitt 50 legger imidlertid til grunn at et system som advarer mistenkte om at det kan trekkes negative slutninger fra forklaringsnektelse innebærer «a certain level of indirect compulsion».

EMD fremholder altså at å orientere mistenkte om bevisrisikoen ved taushet under avhør utgjør en viss grad av indirekte tvang. I Murray-saken ble det imidlertid ikke avgjørende ettersom klageren ikke hadde blitt overtalt til å forklare seg. Orienteringen i seg selv strider altså ikke med retten til taushet. Videre ble det påpekt at et krav om at mistenkte orienteres om bevisrisikoen utgjorde en rettssikkerhetsgaranti etter nasjonal rett. I vurderingen av EMK artikkel 6 vektla EMD at klageren hadde forstått konsekvensen av å forholde seg taus.¹³⁴ Murray-dommen oppstiller imidlertid ikke et krav om at mistenkte orienteres om

¹³² Se punkt 3.3.

¹³³ John Murray mot Storbritannia avsnitt 46 og 50.

¹³⁴ Ibid. avsnitt 51 og 56.

bevisrisikoen.¹³⁵ Ved en eventuell orientering vil forsvarerens tilstedeværelse utgjøre en særlig viktig rettssikkerhetsgaranti «for dispelling any compulsion to speak which may be inherent in the terms of caution».¹³⁶

Vurderingen av hvilken grad av tvang som ligger i avhørssituasjonen tar imidlertid ikke kun hensyn til orienteringen om bevisrisiko. Panovits mot Kypros stiller også strenge krav til en betryggende avhørssituasjon der mistenkte er mindreårig. Maktubalansen i avhørssituasjonen forsterkes der mistenkte er barn og gir myndighetene en særlig beskyttelsesplikt jf. Bouyid mot Beglia avsnitt 107. Dommen gjaldt torturforbudet etter EMK artikkel 3, som har en side til selvinkrimineringsvernet. I avsnitt 110 fremhever EMD at det er avgjørende at politiet utøver sine oppgaver på en måte som hensyntar sårbarheten som følger med mindreåriges unge alder, samt at politiets «behaviour towards minors may be incompatible with the requirements of Article 3 of the Convention simply because they are minors».

Orienteringen etter strpl. § 93 andre ledd utgjør en viss grad av indirekte tvang overfor voksne. Tvangselementet forsterkes der mistenkte er mindreårig. Kombinasjonen av orienteringsadgangen og informeringen om strafferabatt utgjør en systematisk risiko for fremtvungne forklaringer fra barn.¹³⁷ Det er imidlertid ikke mulig å si sikkert om og i hvilken grad risikoen manifesterer seg. Uansett vil kombinasjonen av adgangene politiet har til å oppfordre mistenkte til å bidra til sakens opplysning, spille inn på hvilken grad av tvang som ligger i avhørssituasjonen. Dette vil igjen være relevant for vurderingen av om slutninger fra taushet strider med EMK artikkel 6, noe som reiser tvil ved om internretten er forenlig med Norges konvensjonsforpliktelser.

Dette stemmer med Den europeiske torturforebyggingskomitéens (CPT) bekymring. CPT har senest i 2025, stilt seg kritiske til at Norge åpner for å anvende strpl. § 93 andre ledd i politiavhør.¹³⁸ Kritikken gjelder den generelle adgangen som følger av RA-2016-2. Det må dermed antas at kritikken ville vært skjerpet der den mistenkte er mindreårig og særlig sårbar i avhør. CPT kommenterer også adgangen til å informere om muligheten for strafferabatt.

I CPTs rapport til norske myndigheter i 2019 ble det uttrykt bekymring for at disse reglene i norsk straffeprosess «may run counter to the paradigm of investigative interviewing».¹³⁹

¹³⁵ Slik også Øyen (2010) side 340.

¹³⁶ Condron mot Storbritannia avsnitt 60.

¹³⁷ Se punkt 4.2.

¹³⁸ CPT (2025) avsnitt 29.

¹³⁹ CPT (2019a) avsnitt 31.

Dette er en avhørsmetodikk som skal redusere bruk av tortur, tvang og psykologisk manipulasjon, samt forhindre tvungne tilståelser og rettslige feil.¹⁴⁰ Norge har implementert metodikken gjennom KREATIV-modellen.¹⁴¹ Avhør av mistenkte barn skal gjennomføres med utgangspunkt i denne avhørsmodellen jf. RA-2023-1676 punkt 8.2. CPTs bekymring er altså høyst relevant.

Norske myndigheters svar på CPTs kritikk i avsnitt 32 anerkjenner at selv om det kan være i mistenktes interesse å bli informert om risikoen, så tilsier et systemperspektiv at:

«informing the accused of such implications may create – as the Committee points to – some inevitable tension with the paradigm of investigatory interviewing, as far as it may be considered that the suspect by being given such information, is put **some form of structural pressure to confess**. » (Mine uthevinger).

Videre viste norske myndigheter til at forslaget til ny straffeprosesslov (NOU 2016: 24) legger opp til en endring av den nevnte regelen. Utvalget har foreslått at det skal være «forsvarerens oppgave å opplyse mistenkte om betydningen av å avgi forklaring eller forholde seg taus».¹⁴² Gjennomgangen av forsvarerens oppgaver henviser også eksplisitt til strpl. § 93 andre ledd. Dette kan være en god løsning, forutsatt at det åpnes for å trekke slutninger fra taushet. Det gjelder særlig der mistenkte er mindreårig og etter barnekonvensjonen har krav på å ha en forsvarer til stede.¹⁴³ Formålet med orienteringen er å sikre at mistenkte kan ta et informert valg mellom å forklare seg eller ikke. Det er naturlig for forsvareren å veilede mistenkte i et slikt valg. Der mistenkte har en forsvarer er det slik sett ikke nødvendig å gi politiet en orienteringsadgang.¹⁴⁴

Etter et nytt besøk i Norge publiserte CPT en rapport 21. januar 2025, som igjen uttrykker bekymring for orienteringsadgangen.¹⁴⁵ Videre blir det etterspurt informasjon fra norske myndigheter om hvorvidt forslaget de presenterte i 2019 er fulgt opp i lov og/eller rundskriv.

Arbeidet med ny straffeprosesslov er så langt satt på vent, og det er usikkert om en ny lov kommer basert på NOU 2016: 24 og i så fall når.¹⁴⁶ Den seneste utviklingen er at RA-2023-

¹⁴⁰ Rachlew (2017).

¹⁴¹ CPT (2019b) avsnitt 76.

¹⁴² NOU 2016: 24 side 552.

¹⁴³ Barnekonvensjonen artikkel 40 (2) b (ii) og generell kommentar nr. 24 avsnitt 51.

¹⁴⁴ Slik også Øyen (2010) side 350.

¹⁴⁵ CPT (2025) avsnitt 29-30.

¹⁴⁶ Prop. 146 L (2020-2021) side 10.

1676 viderefører orienteringsadgangen for politiavhør av barn. Risikoen for at en slik orientering medfører et betenkelig tilståelsespress er klart større når den mistenkte er mindreårig.¹⁴⁷ Bekymringen til CPT er derfor desto mer relevant i slike tilfeller.

CPTs anbefalinger er ikke rettslig bindende.¹⁴⁸ Norge har imidlertid også en plikt til å forbygge jf. FNs konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (CAT) artikkel 2 og 16. Plikten til å forebygge krever at enhver konvensjonspart blant annet «keep under systematic review interrogation rules, instructions, methods and practices» jf. artikkel 11.

CAT er ikke gjort til norsk lov etter menneskerettsloven § 2. Rettsreglene i straffeprosessloven skal imidlertid vike ved motstrid med reglene som kan utledes fra menneskerettskonvensjonene som Norge har forpliktet seg til jf. strpl. § 4.

Norge kan dermed stå i fare for å krenke sine menneskerettslige forpliktelser dersom staten unnlater å treffe nødvendige tiltak for å forebygge tortur og annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling jf. CAT artikkel 2 og 16. Plikten til å vurdere effektive forebyggingstiltak forsterkes av at staten gjennom internasjonale overvåkningsorganer har blitt gjort oppmerksom på særskilte problemområder, det gjelder særlig ettersom Norge nå har mottatt kritikk over lengre tid.¹⁴⁹

4.5 Konklusjon

Oppgaven har drøftet i hvilken grad et mistenkt barns taushet i politiavhør kan tillegges bevismessig vekt etter barnekonvensjonen, EMK og internrettslige straffeprosessregler.

Internrettslig regulering åpner for å orientere mistenkte barn om den bevismessige risikoen ved taushet og for å tillegge taushet i avhør bevismessig vekt. Høyesterett forutsetter imidlertid at straffeprosessloven § 93 andre ledd må forstås på bakgrunn av selvinkrimineringsvernet og uskyldspresumsjonen, og følgelig innenfor rammene som er trukket opp i EMD-praksis. Adgangen til å tillegge barnets taushet i avhør bevismessig vekt blir slik sett svært snever og en eventuell orientering etter strpl. § 93 andre ledd vil spille inn på vurderingen av om det er rimelig og rettferdig å trekke slutninger i det konkrete tilfellet.

¹⁴⁷ Rachlew (2022) side 69 med videre henvisninger.

¹⁴⁸ Horn (2017) side 135.

¹⁴⁹ Ibid. side 196.

Norge har også mottatt gjentatt kritikk fra CPT for orienteringsadgangen i strpl. § 93 andre ledd, særlig i kombinasjon med at politiet informerer om muligheten for strafferabatt. Adgangen er særlig betenkelig i lys av barnekomitéens strenge forståelse av vernet mot tvungen selvinkriminering.

Barnekonvensjonen artikkel 40 og artikkel 12, sett i sammenheng med generell kommentar nr. 24, stenger også for å trekke bevismessige slutninger fra et barns manglende forklaring i en straffesak. Reguleringen i RA-2023-1676 om politiavhør av mistenkte barn ser derfor ikke ut til å ivareta Norges konvensjonsforpliktelser etter barnekonvensjonen.

5 Er det behov for en lovendring som bedre ivaretar mistenkte barns rettigheter?

I det følgende vil jeg knytte noen rettspolitiske bemerkninger til hvordan lovreguleringen av mistenkte barns rettigheter bør være.

Oppgaven illustrerer at det er flere uavklarte spørsmål i relasjon til mistenkte barns rettigheter i politiavhør. Denne usikkerheten svekker rettssikkerheten til mistenkte barn. Norge skal søke å fremme innføringen av lover og prosedyrer som er særlig tilpasset barn i konflikt med loven jf. barnekonvensjonen artikkel 40 (3). Særreguleringen for mistenkte barn i straffeprosessloven og påtaleinstruksen begrenser seg imidlertid til noen få formelle regler. Avhør av barn som er fornærmet eller vitner er derimot mer utførlig regulert i straffeprosessloven § 239. Ethvert barn i Norge har krav på at deres rettigheter etter barnekonvensjonen respekteres og sikres uten diskriminering jf. artikkel 2. Mistenkte barn bør i det minste ha krav på samme grad av tilrettelegging som andre barn.¹⁵⁰ Dette må imidlertid ikke misforstås som at samme metode kan anvendes.¹⁵¹

I tillegg kan det diskuteres om det er tilstrekkelig å regulere et såpass viktig tema i et rundskriv. Reguleringen er ikke kun relevant for påtalejurister og forsvarsadvokater. Det er derfor viktig at vilkårene for unge lovbrystere er synlig i lovteksten og forståelig for alle grupper, herunder barnevernet, helsevesenet og barna selv. Reglene for mindreårige mistenkte

¹⁵⁰ Kjelby (2023) side 282 med videre henvisning til Rachlew (2022) side 174 flg.

¹⁵¹ Rønneberg (2023) side 264 og Rachlew (2022) side 180-181.

bør derfor samles i et eget lovkapittel.¹⁵² Det vil styrke forutberegneligheten og tilliten til rettssystemet.

Lovregulering vil i større grad enn rundskrivet bidra til en fast og enhetlig praksis. Rundskrivets begrensede tilgjengelighet gjør dessuten at praksisen i mindre grad blir gjenstand for kritisk vurdering av det juridiske fagmiljøet.¹⁵³ Påtalemyndighetene står overfor et økende krav til effektivitet som kan påvirke fortolkningen.¹⁵⁴ Det er derfor særlig viktig at fagmiljøet for øvrig vurderer Riksadvokatens avveininger og graden av forankring i demokratiske rettskilder.

Oppgaven viser at de nye retningslinjene for avhør av mistenkte barn vektlegger hensynet til effektivitet på bekostning av barns rettigheter etter barnekonvensjonen. Rundskrivet er kritisert av fagmiljøet i politiet, og politiets egen veileder legger ikke opp til å orientere mistenkte barn om bevisrisikoen ved taushet.¹⁵⁵ Dette indikerer at Riksadvokaten og fagmiljøet i politiet er uenige i avveiningen av de aktuelle hensynene. Politiet og påtalemyndighetene plikter imidlertid å følge Riksadvokatens retningslinjer og i praksis vil det bli avgjørende for den utenrettslige behandlingen av straffesaker.¹⁵⁶ Dette er kritisk i lys av at flertallet av straffesaker, mer enn 4/5, ikke blir gjenstand for rettslig behandling.¹⁵⁷

At rundskrivet strider med mistenkte barns rettigheter etter barnekonvensjonen kan slik sett få stor betydning i praksis. En revidering av rundskrivet vil redusere risikoen for en krenkelse av barnekonvensjonen artikkel 12 og artikkel 40.

Internasjonale «soft law» standarder gir verdifull veiledning om retningen rettsutviklingen tar og hva som kan være en hensiktsmessig ny lovregulering. Det følger av Mendez-prinsippene avsnitt 46 at mistenktes taushet ikke skal tillegges vekt i bevisvurderingen, verken som et avgjørende moment eller som en del av den samlede bevisvurderingen.¹⁵⁸ FNs spesialrapportør mot tortur har anbefalt statene å tilpasse sine avhørsmetoder slik at de er i tråd med Mendez-prinsippene.¹⁵⁹ Prinsippene ligger også til grunn for FNs «Manual on

¹⁵² Barneombudet (2017) side 7.

¹⁵³ Myhrer (2003) side 3.

¹⁵⁴ Ibid. side 4.

¹⁵⁵ Rachlew (2016) og Rachlew (2022) side 186 og rapportens vedlegg B.

¹⁵⁶ Myhrer (2003) side 16.

¹⁵⁷ Myhrer (2017) side 18.

¹⁵⁸ The Mendez Principles (2021).

¹⁵⁹ UN Special Rapporteur on torture (2023) avsnitt 74.

Investigative Interviewing for Criminal Investigation», som ble lansert i 2024 med Norge som sentral bidragsyter.¹⁶⁰ Norges avhørsmodell bygger på denne metodikken.

Mendez-prinsippene er ikke rettslig bindende, men peker likevel på en utvikling som taler for en revidering av rundskrivet i tråd med barnekonvensjonen og CPTs anbefalinger, noe som også vil redusere risikoen for brudd på CAT artikkel 2 og 16 jf. artikkel 11.

Samtidig er det flere utfordringer i praksis med å gjennomføre et forbud mot å tillegge taushet bevismessig vekt. En av de største utfordringene er det menneskelige aspektet: Vil mennesker i praksis indirekte og ubevisst tolke en persons taushet som noe som taler imot vedkommende? Hvis dette er tilfellet, kan det være mer hensiktsmessig å etablere klare regler for denne praksisen? Eller kan det faktum at mistenkte er mindreårig bidra til å forhindre at domstolen lar seg påvirke av barnets manglende forklaring? Dette vil være underliggende dilemmaer i utformingen av ny lovgivning. Strandbakken (2003) fremholder følgende:

«Man kan gjerne ha et ideelt rettsprinsipp om at siktedes taushet ikke skal kunne brukes mot ham, **men prinsippet begrenses av menneskelig rasjonalitet**. Som Zuckerman uttaler, synes visse bevisreguleringer å kreve at juryen må “perform extraordinary mentalt gymnastics”. Uskyldspresumsjonen krever ikke “that the jury ignore the common-sense implications of the evidence”.»¹⁶¹ (Mine uthevinger).

Standpunktet til Strandbakken gjelder et generelt forbud, men drøftelsen over viser at barnekonvensjonen spesielt stenger for slutninger fra et barns taushet i en straffesak. I tillegg er juryordningen avskaffet i Norge. Det vil da være mer naturlig og realistisk å stille krav til hvordan en fagdommer gjennomfører en bevisvurdering, spesielt når disse kravene er forankret i barnekonvensjonen. Et absolutt forbud kan også ha en positiv effekt i den forstand at det vil øke dommerens bevissthet om de særlige hensyn som taler mot å trekke bevismessige slutninger fra et barns taushet i politiavhør.

Samlet sett er det altså klart at det er behov for ny regulering som bedre ivaretar mistenkte barns rettigheter. Det er iverksatt flere tiltak i politiet, påtalemyndighetene og domstolene som styrker rettssikkerheten, herunder ny videreutdanning på Politihøgskolen¹⁶², hurtigspor for U18-saker i Oslo¹⁶³, retningslinjer fra Riksadvokaten, ny veileder for politiet i barneavhør og

¹⁶⁰ UN DPO (2024) punkt 5.1.

¹⁶¹ Strandbakken (2003) side 549, Zuckerman (1989) side 237 og 139 referert i Strandbakken (2003).

¹⁶² Politihøgskolen (2025) og Nordvåg (2023).

¹⁶³ Norges domstoler (2025).

utvidelse av barnehusets mandat.¹⁶⁴ Denne innsatsen blir imidlertid ikke en rettssikkerhetsgaranti før endringene løftes opp på lovgivernivå.¹⁶⁵ Det er ikke tvil om at andre land ser til Norden for god praksis i arbeidet med barns rettigheter.¹⁶⁶ Norge har også vært med på å utvikle internasjonale standarder for politiavhør. Dette gir Norge et særlig ansvar for å sette et eksempel i etterlevelsen av våre konvensjonsforpliktelser.

¹⁶⁴ RA-2023-1676 punkt 8.2 fotnote 65 og punkt 8.3.

¹⁶⁵ Slik også Advokatforeningen (2023) side 12.

¹⁶⁶ Smith (2024) side 33.

Litteraturliste

Bøker, artikler og rapporter

- Arnesen (2015) Arnesen, Finn og Are Stenvik. *Internasjonalisering og juridisk metode. Særlig om EØS-rettens betydning i norsk rett*. 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2015.
- Advokatforeningen (2023) Advokatforeningen. *Barnas plass i strafferetten – der samfunnets frykt og omsorg møtes*. Advokatforeningens årstale, holdt av Advokatforeningens leder Jon Wessel-Aas, 2023.
<https://www.advokatforeningen.no/contentassets/694013f812754ccfbb0dce011e130094/arstale-2023.pdf>.
- Bromander (2023) Bromander, Sverre. «Mistenkte barns rettssikkerhet må styrkes.» *Juristforbundet*, (2023),
<https://juristforbundet.no/nyheter/2023/new-page/>
hentet 7. mai 2025.
- Bjerke (2011) Bjerke, Hans Kristian, Erik Keiserud og Knut Erik Sæther. *Straffeprosessloven: Kommentartutgave: Bind 1*. 4. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2011.
- Buseth (2020) Buseth, Sigrid. *En studie av 15 år gamle barn og deres forståelse av mistenktes rettigheter i politiavhør*. Oslo: Erfaringsbasert master i etterforskning, Politihøgskolen, 2020. <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/2684018>.
- Fredriksen (2018) Fredriksen, Steinar. *Innføring i straffeprosess*. 4. utgave, Oslo: Gyldendal Juridisk, 2018.

- Horn (2017) Horn, Thomas. *Fullstendig isolasjon ved risiko for bevisforspillelse: Rettspolitiske vurderinger*. Oslo: Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, 2017.
- Jebsen (2004) Jebsen, Sverre Erik. *Menneskerettigheter i straffeprosessen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 2004.
- Kjelby (2023) Kjelby, Gert Johan og Ørnulf Øyen.
«Barnekonvensjonen og norsk straffeprosess.» I *Barnekonvensjonen i norsk rett: Prinsipper og praksis*. Ingun Fornes, Anna Nylund og Anneken K. Sperr red., Oslo: Gyldendal, 2023.
<https://allvit.no/bok/9788205591882-barnekonvensjonen-i-norsk-rett-prinsipper-og-praksis-ingun-fornes-anna-nylund-anneken-kari-sperr-9788205591875>, [Lest i Allvit], e-bokformat.
- Larsen (2024) Larsen, Mette Yvonne. «Rettigheter for barn i konflikt med loven.» I *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg red., 5. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2024.
<https://juridika.no/fagbok/barnekonvensjonen/5/dokument#chapter-16>, [Lest i Juridika], e-bokformat.
- Myhrer (2017) Myhrer, Tor-Geir. «Kan politiet formane en mistenkt om å forklare seg? Anvendelsen av straffeprosessloven § 93 annet ledd i politiavhør.» *Tidsskrift for strafferett* volum 17 nr. 1 (2017) side 6-25.

- Myhrer (2003) Myhrer, Tor-Geir. «Påtalemyndighetens praksis som rettskilde.» *Tidsskrift for rettsvitenskap* åregang 116 nr. 2 side 219-245.
- Madsen (2024) Madsen, Roar. «The Troubles». I: Store norske leksikon. (1. juli 2023). https://snl.no/The_Troubles hentet 7. mai 2025.
- Norges domstoler (2025) Norges domstoler. *Hurtigspor for U18-saker i Oslo*. (2025). <https://www.domstol.no/contentassets/0182638b29734da6869dbc82b34ef494/hurtigsporet---oppsummering-og-beskrivelse-av-tiltak.pdf>.
- Nordvåg (2023) Nordvåg, Hanne Bernhardsen. «Oppretter egen utdanning for avhør av mistenkte barn.» *NRK*, 25. februar 2023, <https://www.politihogskolen.no/studier/master-etter-og-videreutdanning/avhor-av-mistenkte-barn-og-serlig-sarbare-voksne/> hentet 7. mai 2025.
- NIM (2023a) Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM). *Veileder for utredning av menneskerettslige problemstillinger. Kilder, tolkning, metode*. (2023). <https://www.nhri.no/rapport/veileder-for-utredning-av-menneskerettslige-problemstillinger/>.
- Oslo Economics (2022) Oslo Economics. *Kjennetegn ved barn og unge som begår kriminelle handlinger og virkninger av straff*. Utarbeidet for Justis- og beredskapsdepartementet. (2022). <https://www.regjeringen.no/contentassets/e8f0236bb07>

84a83911537df3d1fb9f2/rapport-ungdomskriminalitet.pdf.

Politihøgskolen (2025)

Politihøgskolen, «Avhør av mistenkte barn og særlig sårbare voksne.» (2025)
<https://www.politihogskolen.no/studier/master-etter-og-videreutdanninger/avhor-av-mistenkte-barn-og-serlig-sarbare-voksne/> hentet 7.mai 2025.

Rachlew (2016)

Rachlew, Asbjørn og Ivar Fahsing. «Taushet i politiavhør kan bli brukt mot deg.» *Aftenposten*, 28. august 2016,
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/VoJa3/taushet-i-politiavhoer-kan-bli-brukt-mot-deg-asbjoern-rachlew-og-ivar-fahsing> hentet 7. mai 2025.

Rachlew (2017)

Asbjørn, Rachlew. «From interrogating to interviewing suspects of terror: Towards a new mindset.» *Penal Reform International*. 14. mars 2017.
<https://www.penalreform.org/blog/interrogating-interviewing-suspects-terror-towards-new-mindset/> hentet 7. mai 2025.

Rachlew (2022)

Rachlew, Asbjørn. «Avhør av mistenkte barn: Silje-Saken – en kritisk analyse.» *Politihøgskolen* (2022).
https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2833034/avhor_av_mistenkte_barn.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Regjeringen (2025)

Regjeringen. «CPT har publisert landrapport etter besøk i Norge.» (2025)
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/cpts-landrapport-pa-norge/id3084289/> hentet 7. mai 2025.

- Rønneberg (2023) Rønneberg, Anne Lise. *Avhør av barn og særlig sårbare voksne i straffesaker – med særlig vekt på tilrettelagt avhør*. Oslo, Universitetsforlaget, 2023.
<https://allvit.no/bok/9788215057439-avhor-av-barn-og-sarlig-sarbare-voksne-i-straffesa-anne-lise-ronneberg-9788215057422>, [Lest i Allvit], e-bokformat.
- Rui (2009) Rui, Jon Petter. «Om retten til å forholde seg taus og retten til ikke å måtte bidra til egen domfellelse.» *Tidsskrift for rettsvitenskap* volum 122 nr. 1 (2009) side 47-68.
- Sandberg (2024) Sandberg, Kirsten. «Barns rett til å bli hørt.» I *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg red., 5. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2024.
<https://juridika.no/fagbok/barnekonvensjonen/5/dokument#chapter-5>, [Lest i Juridika], e-bokformat.
- Smith (2024) Smith, Lucy. «FNs konvensjon om barns rettigheter.» I *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg red., 5. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 2024.
<https://juridika.no/fagbok/barnekonvensjonen/5/dokument#chapter-1>, [Lest i Juridika], e-bokformat.
- Strandbakken (2003) Strandbakken, Asbjørn. *UskylDSPresumsjonen: «In dubio pro reo»*. Bergen: Fagbokforlaget, 2003.

- Storberget (2025) Storberget, Knut. *De er våre barn – om å holde hodet kaldt og hjertet varmt*. Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet (2025).
<https://www.regjeringen.no/contentassets/b3681f2746074407b951ec080c8ae1a4/de-er-vare-barn-om-a-holde-hodet-kaldt-og-hjertet-varmt.pdf>
- Øyen (2010) Øyen, Ørnulf. *Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen*. Bergen: Fagbokforlaget, 2010.
- Øyen (2022) Øyen, Ørnulf. *Straffeprosessen*. 3. utgave, Bergen: Fagbokforlaget, 2022.

Norske rettskilder

Lover og forskrifter

- 1814 Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).
- 1981 Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåter i straffesaker (straffeprosessloven).
- 1985 Forskrift 28. juni nr. 1679 om ordning av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen).
- 1999 Lov 21. mai nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).
- 2005 Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

Forarbeider

NUT 1969: 3	NUT 1969: 3 Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomiteen (Komiteen til revisjon av straffeprosessloven).
NOU 2007: 7	NOU 2007: 7 Fritz Moen og norsk strafferettspleie.
NOU 2016: 24	NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov.
Ot.prp. nr. 77 (2001-2002)	Ot.prp. nr. 77 (2001–2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (erstatning etter strafforfølgning).
Prop. 139 L (2022-2023)	Prop. 139 L (2022–2023) Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll).

Høringsuttalelser

Barneombudet (2017)	Barneombudet. <i>Høring – Ny straffeprosesslov</i> (2017) https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Barneombudet-mener/Horingssvar/2017/Horing-Ny-straffeprosesslov.pdf .
Barneombudet (2023)	Barneombudet. <i>Høringssvar - retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som er mistenkt i en straffesak</i> . (2023) https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Barneombudet-mener/Horingssvar/Horingssvar-fra-Barneombudet-retningslinjer-for-politiavhor-av-barn-og-

saerlig-sarbare-personer-som-er-mistenkt-i-en-
straffesak.pdf.

NIM (2023b)

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM).
*Høringsuttalelse – forslag til endringer i
straffegjennomføringsloven og helse- og
omsorgstjenesteloven.* (2023) [https://www.nhri.no/wp-
content/uploads/2023/06/Horingssvar-fra-NIM-om-
forslag-til-endringer-i-straffegjennomforingsloven-og-
helse-og-omsorgstjenesteloven-felleskap-utelukkelse-
og-tvangsmidler-i-fengsel.pdf](https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2023/06/Horingssvar-fra-NIM-om-forslag-til-endringer-i-straffegjennomforingsloven-og-helse-og-omsorgstjenesteloven-felleskap-utelukkelse-og-tvangsmidler-i-fengsel.pdf).

Rettspraksis

Rt. 1993 s. 202.

Rt. 2003 s. 549.

Rt. 2008 s. 605.

Rt. 2009 s. 1261.

Rt. 2011 s. 133.

Rt. 2014 s. 1292.

Rt. 2015 s. 1388.

HR-2016-2171-A.

HR-2018-2096-A.

HR-2019-2301-A.

HR-2023-491-P.

LG-2024-119194.

TBERG-2008-186063.

Rundskriv fra Riksadvokaten

RA-2016-2	Riksadvokaten, <i>Politiavhør</i> , 11. mai 2016. Nr. 2/2016. [Lest i Lovdata Pro].
RA-2023-1676	Riksadvokaten, <i>Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak</i> , 18. september 2023. Revidert versjon per. 13. desember. Nr. 1/2023. [Lest i Lovdata Pro].

Internasjonale rettskilder

Konvensjoner

1950	Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)
1969	Wienkonvensjonen om traktatrett av 23. mai 1969 (WK).
1984	Konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff (CAT).
1987	Europeisk konvensjon om forebyggelse av tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff – ETS nr. 126 (Den europeiske torturforebyggingskonvensjonen)
1989	FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen).

Rettsavgjørelser fra Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)

Averill mot Storbritannia	Case of Averill v. The United Kingdom, no. 36408/97, 6. juni 2000.
Beckles mot Storbritannia	Case of Beckles v. The United Kingdom, no. 44652/98, 8. oktober 2022.
Blokhin mot Russland	Case of Blokhin v. Russia, no. 47152/06, 23. mars 2016.
Bouyid mot Belgia	Case of Bouyid v. Belgium, no. 23380/09, 28. september 2015.
Condron mot Storbritannia	Case of Condron v. The United Kingdom, no. 35718/97, 2. mai 2000.
Funke mot Frankrike	Case of Funke v. France, no. 10828/84, 25. februar 1993.
Getiren mot Tyrkia	Case of Getiren v. Turkey, no. 10301/03, 22. juli 2008.
John Murray mot Storbritannia	Case of John Murray v. The United Kingdom, no. 18731/91, 8. februar 1996.
Martin mot Estland	Case of Martin v. Estonia, no. 35985/09, 30. mai 2013.
Muršić mot Kroatia	Case of Muršić v. Croatia, no. 7334/13, 20. oktober 2016.
Panovits mot Kypros	Case of Panovits v. Cyprus, no. 4268/04, 11. desember 2008.
S.C. mot Storbritannia	Case of S.C. v. The United Kingdom, no. 60958/00, 15. juni 2004.

Saunders mot Storbritannia	Case of Saunders v. The United Kingdom, no. 19187/91, 17. desember 1996.
X mfl. mot Bulgaria	Case of X and others v. Bulgaria, 22457/16, 2. februar 2021.

Praksis fra mellomstatlige organisasjoner

CPT (2019a)	Den europeiske torturforebyggingskomitéen (CPT). <i>Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 28 May to 5 June 2018.</i> CPT/Inf (2019) 1. (17. januar 2019). https://rm.coe.int/1680909713 .
CPT (2019b)	Den europeiske torturforebyggingskomitéen (CPT). <i>28th General Report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment European (CPT) from 1 January to 31 December 2018.</i> CPT/Inf (2019) 9. (2019). https://rm.coe.int/16809420e3 .
CPT (2025)	Den europeiske torturforebyggingskomitéen (CPT). <i>Report to the Norwegian Government on the visit to Norway carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 21 to 31 May 2024.</i> CPT/Inf (2025) 03. (21. januar 2025). https://rm.coe.int/1680b37399 .

Generell kommentar nr. 10	FNs barnekomité (Committee on the Rights of the Child). <i>General comment No. 10: Children's rights in juvenile justice</i>. CRC/C/GC/10 (2007). https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/general-comment-10---engelsk.pdf.
Generell kommentar nr. 12	FNs barnekomité (Committee on the Rights of the Child). <i>General comment No. 12: The right of the child to be heard</i>. CRC/C/GC/12 (2009). https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/general-comment-12---engelsk.pdf.
Generell kommentar nr. 24	FNs barnekomité (Committee on the Rights of the Child). <i>General comment No. 24: on children's rights in the child justice system</i>. CRC/C/GC/24 (2019). https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/gc-no-24_eng.pdf.
The Mendez Principles (2021)	Steering Committee of Experts med støtte fra Anti-Torture Initiative, the Association for the Prevention of Torture, og Norsk senter for menneskerettigheter. <i>The Mendez Principles on Effective Interviewing for investigation and interviewing</i>. (Mai 2021). https://www.apr.ch/sites/default/files/publications/apr_PoEI_EN_11.pdf.
UN Special Rapporteur on torture (2023)	United Nations Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Alice Jill Edwards. <i>Good practices in national criminalization, investigation, prosecution and sentencing for offences of torture</i>. A/HRC/52/30. (16. februar 2023).

<https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc5230-good-practices-national-criminalization-investigation>.

UN DPO (2024)

United Nations Department of Peace Operations (DPO), Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), Office on Drugs and Crime (UNODC). *Manual on Investigative Interviewing for Criminal Investigation*. Ref. DPO 2024.01 I OHCHR 2024 I UNODC 2024. (1. februar 2024).
[https://resourcehub01.blob.core.windows.net/\\$web/Policy and Guidance/corepeacekeepingguidance/Thematic Operational Activities/Police and Law Enforcement/2024.01 Manual on Investigative Interviewing for Criminal Investigation%282024%29.pdf](https://resourcehub01.blob.core.windows.net/$web/Policy and Guidance/corepeacekeepingguidance/Thematic Operational Activities/Police and Law Enforcement/2024.01 Manual on Investigative Interviewing for Criminal Investigation%282024%29.pdf).